
Et blik på interaktionens betydning for socialt udsatte unge i Råt&Godt

---

Et kvalitativt casestudie om socialt udsatte unge i et beskæftigelsesrettet
forløb i en socialøkonomisk virksomhed

Carina Clausager, studienummer: 20134972
Katrine Dalsgaard, studienummer: 20125847
Kandidatuddannelsen i Socialt arbejde, Aalborg Universitet
Vejleder: Ninna Meier
Anslag: 189.865

Abstract

In the society there is a focus on that all young people should get an education. This focus on education are making it difficult for socially disadvantaged youngsters, how cannot life op to the exportation about education. Therefore some of this young people get left out of the education system and need some extra help to get into education or on the job market. For that reason it is important that there is some one how can the young people to move foreword. The government is also calling on new actions on the area.

This is where social enterprises like: work integration social enterprises (WISE) get really interesting. We have therefore studied the WISE, Råt&Godt, which activates people in the age 18 to 30, there is unemployed. The young people in Råt&Godt is a heterogeneous group with different issues, like: mental illness, abuse of drugs and alcohol, sentences, bad self-esteem, and so forward. The group of young people can be defined designated as socially disadvantaged youngsters.

Our scientific theoretical approach is symbolic interactionism; we consequently focus on the interaction in Råt&Godt. We have therefore used observation and interviews as a way to get collect data about the field.

We defines the social learning in the interactions with theories of social work and Jean Lave and Etienne Wenger's theories about situated learning and community of practice. In addition, we also apply elements of organizational theories, with special focus on Mintzberg's innovative organization.

We have discovered that a strong community feeling about being in common to do the work characterizes the work in Råt&Godt. In the analysis of empirical we found that the socially disadvantaged youngsters gain learning of the interaction, with the employed staff in Råt&Godt, with Casper and in the interaction amongst the young. We have therefore discovered that there are four communities of practice in Råt&Godt. One of them is defined by that the young learn crafts especially about wood, from the employed staff. There are two other communities of practice, between the young and Casper, where the young gets knowledge about life coping and knowledge about woodcrafts from the social interactions. Casper's approach to the socially disadvantaged youngsters is characterized by empowerment thinking and learning about life coping. The last community of practice is amongst the socially

disadvantaged youngsters, where they achieve social learning in the interaction. This community of practice helps the young people to understand that all people experience having trouble, which helps them to understand that they are not alone with their problems. The veterans in the practice communities allow newcomers to participate in the community of practice, therefore the newcomers is given the opportunity to gain social learning and learning about crafts. We have found that the duality of learning and the strong community feeling is essential for the socially disadvantaged youngsters feeling of meaning with the work. The different communities of practice are therefore paramount for the socially disadvantaged youngsters learning to handle an education, job and to handle social aspects of their lives.

Indholdsfortegnelse

Indledning	6
Problemfelt	7
Unge uden uddannelse	7
Hvem er de unge uden uddannelse?	9
Normen om uddannelse	9
Sociale virksomheder: Løsningen?	11
Udførelse af litteraturstudie af eksisterende viden på området	14
Problemformulering	15
Opbygning af specialet	20
Symbolisk interaktionisme	21
Specialets teoretiske fundament	24
Socialt arbejde i en læringsteoretisk kontekst	24
Situert læring og praksisfællesskaber	26
Teoretiske begreber i socialøkonomiske virksomheder	29
Casestudie som forskningsdesign	31
Råt&Godt beskrivelse	33
Kvalitative metoder	36
Vores rolle i felten	36
Observation i Råt&Godt	38
Interviews i Råt&Godt	40
Etiske overvejelser	41
Interviewguides	42
Den fysiske placering	43
Overvejelser om kvalitetskriterier	43
Mængde og type af data	44
Analysestrategi	45
Analyse	47
Fælles virksomhed	47
Et attraktivt brand	48
Unge med ansvar	50

Plads til forskellighed	53
Uformelt socialt arbejde	54
Et onde ved den innovative organisationsstruktur	55
Delkonklusion	56
Praksisfællesskaberne i Råt&Godt.....	57
Håndværk som medlemsskab.....	58
Social mening	59
En klods om benet.....	61
Socialintegration i Råt&Godt.....	63
En del af et fællesskab	64
Social læring	65
Det sociale fællesskab.....	67
Fælles meningsforhandling.....	68
Delkonklusion	70
Socialt arbejde i Råt&Godt	71
Bekymring for hinanden	71
Øget selvværd	74
Livsmestring.....	75
Caspers rolle som socialarbejder.....	76
Råt&Godt en social øvebane	77
Delkonklusion	78
Konklusion.....	80
Diskussion.....	82
Litteraturliste	85
Bøger	85
Rapporter	88
Tidsskriftartikler.....	90
Online dokumenter og websider	90
Lovgivning.....	91

Indledning

Af en ujævn og bumpet grusvej, på det gamle Godsbaneareal i Aalborg, ligger en socialøkonomisk virksomhed, ved navn Råt&Godt. For at komme ind i virksomheden skal du igennem en hjemmebygget hønsegård, en portal til en virksomhed af nærvær og fællesskab.

At træde ind i virksomheden er som at træde ind i et rum af hjertevarme, hvor man mødes af en stærk følelse af fællesskab, der strømmer ud af de mennesker, som er tilstede. Man kan på ingen måder mærke, at brugeren af stedet er socialt udsatte unge, som har svært ved at passe ind i samfundets normer og man får nærmest en følelse af at være gået forkert. Kan det mon passe, at de/disse unge, der udstråler så megen livsglæde har svært ved at passe ind i samfundet?

Inde i virksomheden er der en stemning af hjemmeværksted, hvor alt bliver gjort i et roligt og afslappet tempo, det er nærmest som at træde ind i en anden tid. Mens de unge står og sliber, pudser, maler og saver bliver der ikke talt, men der er en tydelig indforståethed og forståelse mellem hinanden, måske er et praksisfællesskab blevet skabt?

Debatten om uddannelse raser - hvordan skal vi få flere unge i uddannelse? Det er fristende at lade sig rive med af denne debat, men måske er det centrale ikke at få alle unge i uddannelse, men derimod give de udsatte unge en oplevelse af, at være en del af noget større.

Problemfelt

Unge uden uddannelse

Det politiske fokus på uddannelse har siden 1990'erne været præget af en 95 procent målsætning, under navnet "Uddannelse til alle". Denne målsætning indebar et mål om at 95 procent af en ungdomsårgang, i 2015, skulle have gennemført en ungdomsuddannelse, inden de fyldte 40 år (Undervisningsministeriet, 2017). I efteråret 2015 blev 95 procent målsætningen afløst af den nuværende 90 procent målsætning, der blev indgået af alle folketingets partier. Aftalen indeholder blandt andet en ændring af de forberedende tilbud med en ny Forberedende Grunduddannelse. I den forbindelse har produktionsskolerne og almenundervisningen på VUC en central rolle, da den Forberedende Grunduddannelse bygger på disse. Målet med aftalen er, at 90 procent af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse, inden de er fyldt 25 år. De resterende 10 procent skal være tæt på at kunne starte i uddannelse eller være i ufaglært arbejde (Aftalepartierne, 2017, s. 3).

I år 2015 var der 186.000 unge, som ikke var i arbejde eller uddannelse, hvilket svarer til 17 procent af de 15-29 årige (Pihl & Jensen, 2016, s. 2). Desuden ses der en tendens til at flere unge, der står uden for arbejde og uddannelse, ikke har anden skolegang end grundskolen. Hvis den unge ikke får en uddannelse kan det både få konsekvenser for den unges personlige velbefindende, og på sigt for den økonomiske bæredygtighed samt opretholdelsen af velfærdsstaten (Andersen, Jensen, Nielsen & Skaksen, 2017, s. 11). Der kan i den samfundsvidenskabelige forskning ses et overordnet ønske om at søge at hjælpe unge uden for uddannelse og arbejde, til at komme i uddannelse eller arbejde samt at finde ud af, hvordan dette gøres bedst muligt (Jensen & Andersen, 2012; Seidelin & Nielsen 2017).

I den politiske debat er der ligeledes fokus på, at alle unge i en ungdomsårgang får en uddannelse, så de senere i livet kan yde deres bidrag til arbejdsmarkedet og blive selvforsørgende. I rapporten Tro på dig selv – det gør vi fra maj 2017 beskriver Undervisningsminister Merete Risager, at: *De unge har et ansvar for deres egen fremtid. Vi har som samfund et ansvar for at vise en vej for de unge, som har brug for*

et skub og en hjælpende hånd, for at de selv kan tage det ansvar på sig (Regeringen, 2017). Udtalelsen kan være et billede på, at der uddannelsespolitisk er et gennemgående fokus på, at alle unge i en ungdomsårgang skal tage en uddannelse og påtage sig det ansvar, de har som samfundsborgere. Samtidig og paradoksalt nok er optagelseskravene øget til at komme ind på en erhvervsuddannelse. I år 2015 blev der indført et krav om, at den unge skal have et gennemsnit på 02 i dansk og matematik for at blive optaget på en erhvervsuddannelse (lov om erhvervsuddannelse). Hvis den unge ikke kan leve op til karakterkravet skal vedkommende have en uddannelsesaftale om praktik i en virksomhed eller komme til optagelsesprøve på erhvervsskolen (Undervisningsministeriet, 2017). Desuden opleves der stor mangel på praktikpladser, i juli 2017 var der 12.440 elever, der stod uden en praktikplads (Olesen, 2017). Med denne udvikling vokser kravene til de unges mulighederne for at integrere udsatte grupper i uddannelsessystemet, synes mindre. Alligevel er det gennemgående samfundsfokus på uddannelse og på at bringe de mest udsatte i en situation, hvor de bliver bedre rustet til at møde arbejdsmarkedets krav (Katznelson et al., 2015, s. 13). Senest er der med kontanthjælpsreformen sket en yderligere markering af fokuset på uddannelse. Hele begrebsapparatet synes at have taget en drejning væk fra arbejdsmarkedet og over mod uddannelsessystemet. I §23, Lov om aktiv Socialpolitik underbygges den politiske kurs: *Uddannelsesparate og aktivitetsparate personer under 30 år uden en erhvervskompetencegivende uddannelse modtager uddannelseshjælp.* Uddannelseshjælpen ligger på niveau med SU'en, hvorfor denne lov har et fokus i retning af, at alle unge skal tage en uddannelse frem for at modtage offentlig forsørgelse. Det er den enkelte socialrådgiver, der ud fra en skønsvurdering beslutter, om den unge skal betegnes som uddannelsesparat eller aktivitetsparat. Hvis den unge betegnes som uddannelsesparat betyder det, at vedkommende har forudsætninger for eller inden for en kortere periode kan opnå forudsætninger for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Det betyder, at den unge hurtigst muligt skal påbegynde en uddannelse. Hvis den unge umiddelbart ikke vurderes at kunne gennemføre en uddannelse på ordinære vilkår, bliver denne betragtet som aktivitetsparat. Som aktivitetsparat får den unge en indsats, der har til formål at gøre vedkommende klar til at starte i uddannelse (Beskæftigelsesministeriet, u.å.).

Hvem er de unge uden uddannelse?

Nogle af de sociale problemer, som unge uden uddannelse oplever er psykiske lidelser, misbrug, kriminalitet og hjemløshed. Derudover kommer nogle af de unge, uden uddannelse, fra lavere sociale lag, hvor nogle har været udsat for omsorgssvigt, har indvandrerbaggrund eller været tidligere specialundervisningselever (Hyggen, 2015, s. 17; Katznelson et al., 2015, s. 11-12). Gruppen af unge uden en ungdomsuddannelse må derfor betegnes som heterogen, da det er en sammensat gruppe med forskelligartede og komplekse sociale og personlige problemstillinger. De sociale og personlige problemstillinger kan betegnes som statistiske risikofaktorer, hvilket vil sige at nogle unge er i større risiko for at ende uden uddannelse end andre (Hyggen, 2015, s. 33).

I nogle tilfælde kan manglende uddannelse desuden give anledning til marginalisering eller føre til, at den unge er i større risiko for at ende i marginalisering senere i livet (Hyggen, 2015, s. 27-28). Marginalisering er en ekskluderende proces, hvor individet skubbes ud på samfundets kant, hvilket betyder at individet udelukkes fra et eller flere af samfundets sociale fællesskaber. Denne proces kan foregå i mindre eller større grad alt efter hvilke problemstillinger, der er tale om, og hvor komplekse de er. For nogle unge kan en dårlig skolegang i grundskolen kombineret med at de aldrig gennemfører en ungdomsuddannelse være første skridt i retning af marginalisering. Denne marginaliseringen kan få konsekvenser for den unges senere mulighed for en række forhold, som deltagelse på arbejdsmarkedet, mulighed for at etablere et socialt liv, for at skabe en familie og blive selvforsørgende. For nogle unge bliver manglende uddannelse dermed en proces, der forstærkes med nuværende sociale og personlige problemstillinger. Denne marginalisering kan i sidste ende føre til, at den enkelte ender som udstødt, og mister sin tilknytning til samfundet (Hyggen, 2015, s. 28).

Normen om uddannelse

Unge der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse befinder sig i en position, hvor de har svært ved at leve op til en af samfundets mest centrale normer. I den generelle samfundsdebat beskrives uddannelse som vejen til et produktivt voksenliv (Hyggen, 2015, s. 16). Det kan hænge sammen med, at normen om uddannelse har

fået megen mediebevågenhed og politisk fokus de seneste år. Samfundsudviklingen kan ses som et udtryk for den socialpolitiske kurs, hvor samfundet er i hastig forandring og hvor, der stilles høje krav til samtlige borgere om at bidrage til opretholdelsen af velfærdsstaten (Katznelson et al., 2015, s. 13 & 26).

I tråd med dette har SPUK (socialt og pædagogisk udviklings- og kursuscenter) i 2016, udarbejdet en rapport om et projekt omhandlende samskabelse for produktionsskoleelever og virksomheder. Projektet, Lokalt partnerskab - Produktionsskoler, virksomheder og civilsamfund, havde til formål at gøre de unges vej fra produktionsskole til ordinær uddannelse kortere (Mørck et.al., 2016, s. 11). Rapporten peger på, at det har stor betydning for den unge at være en del af et samfundsmæssigt anerkendt fællesskab (Mørck et. al., 2016, s. 119). I undersøgelsen peges der på flere forhold, som gør sig gældende for om den unge får udbytte af projektet, hvilket blandt andet er graden af ansvar, de unge tillægges, og om de unge kan undværes i virksomheden. Desuden peges der på vigtigheden, af om den unge føler sig som en del af fællesskabet i virksomheden, som "en del af os". På den anden side er det også centralt, at arbejdspresset ikke bliver for stort, da dette stresser de unge og underviserne. Arbejdspresset medvirker til, at lærerne i højere grad kommer til at agere som værkførere fremfor som støtte for de unge under det virksomhedsrettede forløb (Mørck et.al., 2016, s. 115). Med denne undersøgelse har vi derfor viden om, at der kan ses en tendens til, at de unge profiterer af at blive inddraget i virksomheder og varetager meningsfulde opgaver. Dette fremgår endvidere af en undersøgelse af Supported Employment (SE), der har til formål at integrere socialt udsatte på arbejdsmarkedet. Det foregår med støtte fra jobspecialister, hvor de udsatte unge bliver ansat i en virksomhed, og hvor der bliver taget specifikke hensyn til den enkelte (Frøylund, 2016, s. 192). Forskning om Supported Employment og lignende projekter viser, at ordinære arbejdspladser i høj grad vil kunne inkludere de unge på arbejdsmarkedet (Frøylund, 2016, s. 194). Tiltaget er dog ikke for alvor vundet frem i Danmark, da der er større fokus på, at de unge tager en uddannelse end, at de kommer i ufaglært arbejde. Fokusset på uddannelse belyses endvidere i en undersøgelse af projektet, "Brobygning til uddannelse", formålet med projektet er for unge at skabe en bro til uddannelse (Görlich & Katznelson, 2015, s. 63). Analysen viser, at de unge uden for uddannelse

er en gruppe med stor diversitet, der har behov for forskelligartede tiltag (Görllich & Katznelson, 2015, s. 79). Dette fremgår ligeledes af en rapport fra Socialforskningsinstituttet, *Unge uden uddannelse*, den peger på, at overgangen til voksenlivet kan være problematisk for mange unge, og at der er behov for en større fleksibilitet ungdomsuddannelserne i mellem samt i forhold til arbejdsmarkedet (Jensen & Jensen, 2005, s. 9). Denne problematik har også vundet politisk fokus, da den nuværende regering i deres regeringsgrundlag fra 2016 har fokus på, at unge skal komme godt fra start i voksenlivet, herunder med uddannelse som afgørende faktor for de unges udvikling. Regeringen peger på, at det er et problem, at der fortsat er mange unge uden uddannelse. De kalder samtidig på nødvendigheden af at tænke nyt og håndtere problemstillingen på en ny måde (Regeringen, 2016, s. 16).

Sociale virksomheder: Løsningen?

Der tegner sig et billede i forskningen af, at afstanden til arbejdsmarkedet er stor og problemfyldt for nogle unge. Dette optager også forskere i blandt andet USA, hvor Eve Garrow og Yeheskel Hasenfeld har foretaget en undersøgelse af denne problematik, hvor de ser WISE's (Work Integration Social Enterprises) som en mulighed for håndtering af problemet. En WISE virksomhed er en specifik form for socialøkonomisk virksomhed, der fokuserer på at løse samfundsmæssige udfordringer, som eksempelvis arbejdsintegration af udsatte unge, hvilket vil blive uddybet nærmere i teori afsnittet (Jørgensen og Sievers, 2015, s. 48-51). Deres undersøgelse viser at WISE's kan danne en central rolle, da disse virksomhedstyper kan være med til at gøre grænserne mellem velfærdssystemet og arbejdsmarkedet mere udvisket. Dette skyldes, at de unge der i forløb i en WISE, som er stærkt præget af markedslogik i høj grad bliver behandlet som produktionsmedarbejdere i den givende virksomhed. Dette er med til at give de unge en følelse af, at de bevæger sig væk fra velfærdssystemet, hvor de kan betegnes som klienter, til i højere grad at blive betegnet som medarbejdere i en virksomhed (Garrow & Hasenfeld, 2014, s. 475). Dette medfører, at de unge kan få en oplevelse af, at få meningsfuld erhvervmæssig erfaring, der er med til at forberede deres evner og samtidig giver en følelse af trivsel og social integration (Garrow & Hasenfeld, 2014, s. 489). Ved at de unge bliver betegnet som produktionsmedarbejdere, indtager de unge en

dobbeltrølle, hvor de indgår som en ansat i virksomheden, hvor der samtidig arbejdes med deres sociale problemstillinger (Garrow & Hasenfeld, 2014, s. 482).

En social virksomhed kan betegnes som socialt entreprenørskab eller en socialøkonomisk virksomhed. Socialt entreprenørskab defineres ofte som en uddragelse af fire elementer, social værdi, det civile samfund, innovation og økonomisk betydning. Center for Socialt entreprenørskab har beskrevet socialt entreprenørskab som følgende: *Socialt entreprenørskab kan defineres som skabelse af en social værdi ved hjælp af innovation, hvor det civile samfund indtager en prioriteret placering som producent eller medproducent, og ofte har innovationen en økonomisk betydning* (Lundgaard & Hulgård, 2008, s. 8). Sociale virksomheder kan inddrages i varetagelsen af beskæftigelsesindsatsen, idet kommunerne har mulighed for at udlicitere beskæftigelsesindsatsen til andre aktører. I Lov om Aktiv Beskæftigelsesindsats, § 4b *Kommunen kan overlade det til andre aktører at udføre opgaver og træffe afgørelse efter denne lov. Ansvar for indsatsen påhviler fortsat kommunalbestyrelsen*. Med denne lov bliver det muligt for private aktører at understøtte varetagelsen af en specifik samfundsproblematik og eksempelvis hjælpe udsatte unge i retning af uddannelse eller arbejde. Socialt entreprenørskab kan ses som et vigtigt supplement til det professionelle sociale arbejde, da sociale entreprenører har andre muligheder, end det offentlige, lidt ligesom frivillige. Det offentlige fungerer ved, at der er en standardiseret tilgang og en juridisk forpligtelse over for den enkelte borger, for derigennem at tilgodese borgernes ret til ensartede ydelser. Dette kan for den enkelte borger komme til at skabe en vis distance mellem det offentlige og borgeren selv. Herimod har den sociale entreprenør ikke den samme forpligtelse, og er kendetegnet ved sit engagement, hvor den sociale entreprenør på andre vilkår end det offentlige kan tage hensyn til individet og de lokale forhold (Fæster, 2010, s. 44).

KORA og Center for Socialt Entrepreneørskab er sammen med to norske partnere ved at udarbejde et projekt, der skal fremme samskabelse i kommunerne. Projektet forventes afsluttet i år, hvor der udarbejdes en håndbog og en rapport som kommuner, socialøkonomiske virksomheder og civilsamfund kan bruge som

inspiration til at fokusere på og inddrage samskabelse i deres arbejde (Espersen, 2016). Interessen for socialøkonomiske virksomheder med aktiveringstilbud tiltag, fremgår i dansk kontekst af SFI rapport fra 2013, *Socialøkonomiske virksomheder i Danmark - Når udsatte bliver ansatte*. Rapporten bidrager med en kortlægning af hvor mange individer, der var af disse virksomheder i 2013 (Thuesen Et.al., 2013, s. 7). Undersøgelsen viste blandt andet, at en del af de ansatte i virksomhederne er ansatte på ordinære vilkår, og ikke løntilskud, hvilket ses som tankevækkende i undersøgelsen. Virksomheder med mange udsatte ansatte har en lavere produktivitet, end andre virksomheder. Det kan samtidig ses, at der er et overskud på lignende niveau i virksomheder med mange socialt udsatte ansatte, som i øvrige virksomheder. Derfor er det ikke nødvendigvis en dårlig økonomisk strategi at ansætte udsatte, det kan derimod være en god forretning, hvilket overraskede i undersøgelsen (Thuesen Et.al., 2013, s. 9). Desuden kan det nævnes, at der er udarbejdet to specialer fra Institut for Sociologi og Socialt arbejde, Aalborg Universitet. Det første speciale vi vil nævne i denne kontekst er udarbejdet af en studerende fra Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde, *En beskæftigelsesindsats, der kan gøre en forskel?*, der omhandler aktivitetsparate unge som er i forløb i en socialøkonomisk virksomhed (Boye & Olsen, 2015). Specialet fokuserer på en specifik virksomhed, hvor specialet viser at det blandt andet har betydning for de unge, at de bliver mødt med rummelighed, accept, samt at de har en god relationen til de ansatte (Boye & Olsen, 2015, s. 91-92). I denne sammenhæng kan det andet speciale fra Kandidatuddannelsen i Sociologi, *Socialøkonomisk beskæftigelse - Innovativt svar på langtidsledighed eller skalkeskjul for kommunen?*, inddrages (Bach, 2011). Denne pointerer, at der mangler viden om, hvad socialøkonomiske virksomheder kan bidrage med. I specialet inddrages to forskellige virksomheder, disse virksomheder arbejder forskelligt og bidrager med noget forskelligt til samfundet. Den ene virksomhed har personer i forløb, der skal gøres klar til det ordinære arbejdsmarked, hvorimod den anden virksomhed skaber arbejdspladser for personer der kan have svært ved at finde fodfæste på det ordinære arbejdsmarked (Bach, 2011, s. 98). Specialet konkluderer, at det er acceptabelt at socialøkonomiske virksomheder ikke nødvendigvis arbejder mod at få personer i ordinær beskæftigelse, så længe at socialøkonomiske virksomheder ansues som særskilt fra stat, marked og

civilsamfund (Bach, 2011, s. 98-99). Specialerne kan derfor være et billede på, at området mangler belysning. Det må derfor konkluderes, at der findes eksisterende litteratur om socialøkonomiske virksomheder og særligt tilrettelagte forløb for unge mennesker. Derimod er der manglende viden om, hvad en Work Integration Social Enterprise (WISE), kan bidrage med, i forhold til beskæftigelsesforløb for unge under 30 år. Den viden der eksisterer om WISE, socialøkonomiske virksomheder er derimod fokuseret på at skabe en forståelse af selve fænomenet socialøkonomi frem for på, hvordan disse virksomheder kan hjælpe unge under 30 år. Med dette speciale, søger vi at genere ny viden om, hvordan de udsatte unge oplever, at være en del af et beskæftigelsesrettet forløb i en socialøkonomisk virksomhed, som Råt&Godt.

Udførelse af litteraturstudie af eksisterende viden på området

Vi har koncentreret vores søgning ud fra publikationstyperne, bøger, rapporter, projekter og tidsskriftsartikler, da vi har vurderet at disse er af størst relevans for specialet. Vi har udvalgt tre forskellige temaer, for at fokusere vores søgning, temaerne er, unge uden uddannelse, udsatte unge og Råt&Godt. I forhold til tema et og tema to har vi hovedsageligt koncentreret søgningen om nordiske publikationer, da disse lande er sammenlignelige. Ved tema tre har vi søgt bredere til blandt andet amerikanske publikationer. Nedenfor vil vi præsentere tre eksempler på, hvordan vi har søgt. Ved tema et har vi, søgt på VBN AAU, med søgekombinationen: (Uddannet OR skolet OR udlært) AND (ufaglærte), hvilket gav 95 hits. Ved tema to, udsatte unge, har vi søgt på Google Scholar, her anvendte vi søgeordene: (Socialt udsatte OR marginaliserede) AND (social position OR social status) AND (Unge), denne søgekombination gav over 6000 hits, hitsene ansås derfor som uoverskuelige herunder med for mange irrelevante resultater. Vi reviderede derfor søgningen med søgekombinationen: (social status) AND (uddannelseshjælp), denne søgning gav kun 24 hits, men hitsene var langt mere relevante. Vi har ved tema tre, Råt&Godt, foretaget søgning på Cambridge Journal Online, hvor vi anvendte følgende søgekombination: (Social purpose) AND (Innovation) AND ("social enterprise"). Derudover har vi foretaget håndsøgning i publikationer, hvilket er med til at kvalificere den viden, som vi opnår om feltet (SFI Campbell, 2011, s. 12).

Problemformulering

Det sociale arbejde som felt er i konstant forandring og særligt i de senere år er socialøkonomiske virksomheder blevet en stadig større del af det sociale felt (Ebsen, Nicolaisen, Johansen & Uggerhøj, 2012, s. 3). Vi ser i tidligere forskning, at det kan have en betydning for den unge, at være en del af en "reel" virksomhed, der producerer produkter på markedsvilkår, samtidig er det muligt, at der bliver taget et særligt hensyn til den unge, hvor der arbejdes ud fra tæt pædagogisk støtte. Kommunale aktiveringsprojekter/arbejdspladser er begrænset af kommunalfuldmagten, blandt andet i forhold til salg på markedsvilkår. Dette skyldes, at det kan risikere at blive konkurrenceforvridende, i forhold til det private arbejdsmarked. På samme måde kan det private arbejdsmarked have svært ved at have den rette rummelighed til at tage specifikke hensyn til den enkelte ansatte. Socialøkonomiske virksomheder er i denne henseende interessante, da de både kan producere produkter på markedsvilkår, samt integrere socialt udsatte som en del af virksomheden. Det skyldes, at socialøkonomiske virksomheder i den forbindelse ikke opfattes som konkurrenceforvridende, da det er muligt for alle på det private arbejdsmarked, at sælge ydelser til det offentlige (Petersen, 2012, s. 6). Vi finder det interessant, at undersøge, hvad denne kombination af flere felter, bidrager med til et beskæftigelsesforløb for unge. Vi har i den forbindelse fundet det interessant, at rette fokus mod den socialøkonomiske virksomhed, Råt&Godt. Råt&Godt har formålet, at få et samarbejde med det kommunale jobcenter, hvorved Råt&Godt sælger uddannelsesrettede forløb, for unge som modtager uddannelseshjælp. Vi formoder derfor, at det kommunale jobcenter og Råt&Godt har en overbevisning om, at Råt&Godt kan hjælpe de unge tættere på uddannelse. Vi finder det i denne henseende interessant at undersøge, hvordan de unge oplever denne hjælp, samt hvilket personligt og udviklingsmæssigt udbytte de unge oplever at få af forløbet. Samtidig er det relevant at fokusere på hvilken forståelse Råt&Godt har af, hvordan de hjælper den komplekse gruppe af unge.

Vi har derfor valgt at arbejde ud fra følgende problemformulering:

Hvordan oplever socialt udsatte unge at være en del af en socialøkonomisk virksomhed som Råt&Godt?

Vi ønsker at besvare problemformuleringen ved, at fokusere på de udsatte unges egen oplevelse af at være i en socialøkonomisk virksomhed. Problemstillingen undersøges derfor særligt ud fra et bottom up perspektiv, hvor de unges oplevelse skaber rammen om vores undersøgelsesresultater (Krogstrup, 2006, s. 143). Dette valg er blandt andet truffet ud fra, at vi mener, at de udsatte unges har den største viden om deres eget liv og dermed også om, hvordan forløbet har haft indvirkning på dem. Vi er bevidste om, at der er mange andre aspekter, som kunne være undersøgt, men opfatter det som essentielt for forståelsen af det sociale arbejde i undersøgelsen at fokusere på, modtageren af den sociale indsats.

Desuden anskuer vi vores problemstilling som værende en del af en aktuel samfundsproblematik, da det samfundsmæssige fokus netop er på, at flere unge skal tage en uddannelse, jf. vores problemfelt. Problemstillingen har desuden relevans for det socialt arbejde, da en stor del af det sociale arbejde med socialt udsatte unge omhandler vejen til en god start på voksenlivet og beskæftigelse. Problemformuleringen søges endvidere at blive besvaret med udgangspunkt i forskellige kvalitative datakilder. Her har vi valgt at tage udgangspunkt i observation og kvalitative interviews.

Ud fra problemformuleringen kan det udledes at begreberne udsatte unge og socialøkonomisk virksomhed vil være centrale begreber i specialet. I det følgende afsnit vil vi beskrive, hvordan vi anskuer de socialt udsatte unge i specialet, samt ekspliciterer vores valg af socialt arbejde, som perspektiv. Desuden har vi valgt at sætte fokus på socialøkonomiske virksomheder i afsnittet, Specialets teoretiske fundament, hvorfor vi ikke finder det meningsfuldt at definere begrebet i dette afsnit.

Som beskrevet i problemfeltet, kan unge uden for uddannelse beskrives som en kompleks gruppe, da de kan have mange forskelligartede sociale og personlige

problemstillinger, udover manglende uddannelse. Det samme kan udtrykkes om de udsatte unge, der kommer i Råt&Godt, da de ofte har en eller flere af følgende sociale problemer: Psykiske lidelser, problemer med misbrug, kriminalitet samt været udsat for omsorgssvigt under opvæksten. Desuden er målgruppen i Råt&Godt unge i alderen 18-30 år, som modtager uddannelseshjælp og derfor står uden for uddannelsessystemet samt arbejdsmarkedet. De udsatte unge, der kommer i Råt&Godt skal desuden helst have interesse i håndværk og kreative arbejdsopgaver. Inden forløbet udarbejdes der i samarbejde mellem den enkelte ung og rådgiveren i jobcenteret et eller flere del- og slutmål. De unges forskelligartede problemstillinger kommer derfor til udtryk ved, at de har forskellige mål med forløbet i Råt&Godt. Et delmål kan eksempelvis være, at den unge får opbygget et større selvværd og mere selvtillid. Ligeledes kan et delmål være, at den unge bliver afklaret om uddannelsesvalg, eller at vedkommende lære at blive mødestabil. Slutmålet for de fleste unge er som regel, at blive klar til at starte på og have kompetencer til at gennemføre en uddannelse. Det er desuden forskelligt, hvor langt de unge er i deres forløb i Råt&Godt, ligesom deres behov og ønsker for forløbet, er forskelligartede.

Ud fra ovenstående beskrivelse af de unge fastsætter vi, at de kan betegnes som udsatte, hvilket vil blive udfoldet og nuanceret i afsnittet. Vores definition af socialt udsathed beror både på, de unges individuelle sociale problemer og de strukturelle normer. Hvis den unge ikke kan leve op til normen om uddannelse medvirker det til en øget risiko for udsathed. Derudover kan den unge også have individuelle problemstillinger, som kan føre til socialt udsathed. Vores definition af socialt udsatte kan dermed forstås som værende i et spændingsfelt mellem at være skabt af strukturen i samfundet og af de individuelle sociale problemer (Dalager et al., 2009, s. 12).

Socialt udsathed er et kompleks begreb, der kan forstås på adskillige måder. Det er derfor ikke muligt at kortlægge en entydig beskrivelse af, hvad der fører til socialt udsathed (Jensen, 2016, s. 3). Vi anskuer at alle mennesker kan ses som værende i risiko for at ende som udsatte, da eksempelvis ulykker eller alvorlig sygdom kan føre til ophobning af risikofaktorer. Social udsathed kan derfor defineres som en tilstand, hvor der over tid kan komme flere negative forhold til. Der er sket en ændring i det forskningsmæssige fokus på socialt udsatte, hvor der tidligere var fokus på socialt

udsatte grupper, er der nu øget fokus på bevægelsesmønstre (Jørgensen, 2016, s. 4). Vi finder det derfor interessant, at anvende begrebet risikofaktorer, til at definere socialt udsathed, da risikofaktorer også lægger et fokus på bevægelse, og ikke på bestemte grupper af mennesker. Ud fra risikobegrebet kan det fastsættes, at en ung der er uden for arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet ikke pr. automatik er socialt udsat, selvom denne har andre problemstillinger, som eksempelvis psykiske problemer. Vi vælger trods det at betegne de unge i specialet som socialt udsatte, da mange af de unge har svært ved at indgå i sociale relationer, når de starter har nogle af dem end ikke tiltro til andre eller har oplevet at andre mennesker ville dem gennem deres opvækst. Disse problemstillinger kan som regel relateres til omsorgssvigt gennem barnets opvækst, og føre til ophobning af problemer. Risikobegrebet kan beskrives ud fra en ophobning af belastninger, der fører til at individet er i risiko for dysfunktion, hvilket udmønter sig i risikoadfærd (Jørgensen, 2002, s. 100). Dysfunktionen kan ses som et symptom på de underliggende problemer, der gør sig gældende for det enkelte individ. Ophobningen af belastninger kan derfor forværre dysfunktionen, da problemer kan føre flere problemer med sig, som eksempelvis misbrug og arbejdsløshed (Jørgensen, 2002, s. 100). Der kan ikke siges, at være en direkte sammenhæng mellem at være udsat for mange belastninger og for at være socialt udsat. Dette skyldes, at individet har mulighed for at overvinde belastninger, overvindelsen kan ske på baggrund af modstandskraft eller mestring af det sociale problem (Jørgensen, 2002, s. 99). Sammenhængen mellem belastninger og symptomer skal derfor ikke ses som lineær, men snarere at der i større eller mindre grad eksisterer en cirkularitet mellem sårbarhed og modstandskraft. Sårbarhed kan forstås som en del af det enkelte individs personlighed, der præger hvor stor modstandskraft den enkelte har. Samtidig bliver sårbarhed ofte set som en svækket modstandskraft, eksempelvis i form af lavt selvværd. Modstandskraft er derfor, den evne det enkelte individ har til at stå imod forskellige belastninger og dermed til at bevare sin egen styrke, til trods for de oplevede belastninger (Jørgensen, 2002, s. 100). Modstandskraften opbygges i de strukturer og opvækstvilkår, det enkelte individ indgår i, det er derfor bagvedliggende forhold, der gør sig gældende for, i hvilken grad det enkelte individ besidder modstandskraft. Modstandskraften kan derfor blive opbygget gennem

gode opvækst- og levevilkår. På samme måde kan negative sociale begivenheder medvirke til at nedbryde det enkelte individs modstandskraft (Villadsen, 2004, s. 162). Det må her ekspliciteres, at mange af de unge i Råt&Godt har oplevet svære og problematiske opvækstvilkår, hvilket hænger sammen med, at mange af de unge i større eller mindre grad har været udsat for omsorgssvigt under opvæksten.

Risikobegrebet ændrer sig med strukturen og de strømninger, der er i samfundet. Tidligere var risikofaktorer for dårlige levevilkår tæt forbundet med eksempelvis reel fattigdom. Dette har ændret sig i takt med en stigende velstand, hvor risikobegrebet i dag primært er forbundet til en risiko for at miste tilknytning til eksempelvis arbejdsmarkedet og sociale netværk. Hvis den unge mister tilknytningen betyder det, at den unge er i risiko for at blive udsat. Risikobegrebet er derved tæt forbundet med marginalisering og udstødelse, hvor dette kan føre til, at det bliver vanskeligere at opnå tilknytning eller vende tilbage til arbejdsmarkedet samt uddannelse (Jørgensen, 2002, s. 99). Det må derfor anskues, at uddannelse tillægges en større betydning i dag end tidligere, hvilket også afspejles i den politik, som føres på det sociale område. Jf. problemfeltet modtager unge uden for uddannelse eller arbejde uddannelseshjælp/kontanthjælp, hvorfor de har et socialt sikkerhedsnet.

I specialet anskuer vi desuden Socialt Arbejde ud fra et socialt læringsteoretisk perspektiv, hvilket vil blive uddybet i nærmere i Specialets teoretiske fundament.

Opbygning af specialet

Specialet befinder sig i et spændingsfelt mellem den deduktive og induktive tilgange. Det induktive tilsnit kommer til udtryk gennem vores åbne tilgang til feltet, hvor vi vil forholde os undersøgende til, hvordan interaktionen udspiller sig samt til de beskrivelser, som informanterne giver. Det deduktive tilsnit kommer til udtryk ved, at vi har forhåndsantagelser om feltet, samt at vi løbende gennem projektet har et kontinuerligt fokus på social læringsteori. Vores forhåndsantagelser kommer til udtryk i vores interviewguides og i de valgte fikspunkter til observationen.

Efter dette afsnit vil vi foretage videnskabsteoretiske refleksioner over symbolsk interaktionisme. Herunder vil vi sætte fokus på, hvad vores valg af videnskabsteori betyder for tilgangen til det empiriske feltet samt til vidensproduktion.

Dernæst vil vi præsentere teori og udvalgte begreber samtidig med, at vi argumenter for teorivalg. Vi vil løbende i præsentationen af teori operationalisere teorien i forhold til vores kontekst, hvilket udarbejdes for at gøre begreberne mere håndgribelige og anvendelige i analysen. Vi søger med præsentationen af teori og de udvalgte begreber, at give læseren et overblik over den teoretiske ramme for specialet.

Efterfølgende vil vi beskrive vores valg af forskningsdesign, samt hvordan vi anvender det kvalitative casestudie som forskningsstrategi. I forlængelse heraf vil vi beskrive Rått&Godt i forhold til de fysiske rammer, stemningen herunder ud fra udvalgte organisationsperspektiver.

Vi vil herefter beskrive de metodiske overvejelser og valg, som vi har foretaget gennem tilblivelsen af empirien. Herunder vil vi beskrive vores valg af observation og interviews, samt forholde os til etiske overvejelser og refleksioner, som vi har foretaget løbende gennem empiriindsamlingen.

I analyseafsnittet vil vi anvende den indsamlede empiri og præsenterede teori til at danne en interaktionistisk analyse. Vi søger at anvende teorien til at give et teoretisk blik på den indsamlede empiri, hvilket gøres for at opnå en større indsigt i og forståelse for informanternes udsagn.

Afslutningsvis vil vi fremlægge vores resultater af undersøgelsen samt diskutere validiteten af disse.

Symbolsk interaktionisme

I afsnittet vil vi foretage videnskabssteoretiske refleksioner over symbolsk interaktionisme samt sætte fokus på, hvordan vi anvender denne position i specialet. Symbolsk interaktionisme kan både betegnes som en teoretisk samt videnskabssteoretisk retning, hvor vi har valgt at tage udgangspunkt i, hvordan retningen kan anskues videnskabssteoretisk. Overordnet mener vi, at symbolsk interaktionisme videnskabssteoretisk er inspireret af to af de store retninger, fænomenologi og socialkonstruktivisme. Desuden har begge grene af symbolsk interaktionisme rødder tilbage til den amerikanske pragmatisme, som blandt andet George Herbert Mead og William James er en del af (Levin & Trost, 2014, s. 110). I specialet tager vi udgangspunkt i den mere socialkonstruktivistiske gren af symbolsk interaktionisme, hvor meninger skabes og konstrueres under den sociale interaktion, samt hvor interaktionen er konstituerende for alle individers væren i og erkendelse af verden. I den mere fænomenologiske retning af symbolsk interaktionisme er der i højere grad fokus på de definitionsprocesser, som sker inde i den enkelte, og på at forskeren har til hensigt ikke at påvirke felten, men lade empirien tale for sig selv (Trost & Levin, 2014, s. 130). Vi ser derimod vores rolle i felten som aktive medskabere af viden, da vi ikke mener, at det er muligt at sætte vores forhåndsantagelser i epoché og søge at undgå indgriben på felten. Det hænger sammen med, at vi under empiriindsamlingen indgår i interaktionen og ikke mener, at det er muligt at sætte os uden for denne og dermed for rammen af erkendelse (Järvinen & Mik-Meyer, 2005, s. 98). Desuden vil vores tilgang til vidensproduktion være præget af, at vi har udarbejdet tre interviewguides og fikspunkter til observationen, hvilket betyder, at vi har bragt vores forhåndsantagelser i spil under blandt andet empiriindsamlingen. Desuden har vi ud fra empirien udarbejdet vignettes, hvilket er sociale konstruktioner af menneskers ageren (Järvinen, 2005, s. 36).

Argumentet for at anvende symbolsk interaktionisme er, at vi anskuer undersøgelsen af mennesker som en række observerbare og sociale handlinger (Bo, 2008, s. 191). Det vil sige at, betydningen af en handling skabes i interaktionen

mellem mennesker eller mellem mennesker og symboler (Mik-Meyer & Järvinen, 2005, s. 10).

Vores anvendelse af symbolsk interaktionisme tager som nævnt udgangspunkt i et socialkonstruktivistisk udsyn, hvor vi herunder har valgt at lade os inspirere af Herbert Blumer.¹ Herbert Blumer kan siges at være inspireret af George Herbert Meads sociologiske virke (Levin & Trost, 2014, s. 109; Blumer, 1998, s. 1).

Blumer har et centralt fokus på symboler, hvilket vi anskuer som et centralt ontologisk udgangspunkt. Symboler er et tegn, som har en given betydning for alle berørte parter i konteksten og indeholder derfor en slags kollektiv mening. Et symbol kan betegnes som ord, gestikulationer/kropssprog, artefakter (fysisk ting) og ansigtsudtryk. Symboler er derfor bestemte måder at være i verden på, hvilket har betydning for specialets vidensproduktion. Vores opgave under empiriindsamlingen vil da være at undersøge, hvordan symboler er medskaber af informanternes sociale virkelighed (Mik-Meyer & Järvinen, 2005, s. 16; Blumer, 1998, s. 3-5). Den sociale virkelighed mener vi konstrueres gennem interaktion, hvor de implicerede forhandler, hvordan et symbol eller en given kontekst skal forstås. I analysen anskuer vi derfor betydningen af symboler som konstruerede meninger (Blumer, 1998, s. 3). Anden præmis kan relateres til konteksten, da vi anser denne som et relationelt fænomen, hvor en bestemt interaktion udspiller sig. Det betyder, at konteksten vil være medskaber af den erkendelse, som vi opnår i specialet (Mik-Meyer & Järvinen, 2005, s. 10-11; Järvinen, 2005, s. 29). Det fører til, at interaktionen både er konstituerende for vores ontologiske og epistemologiske udsyn, da den ene ikke kan siges at gå forud for den anden. Det hænger sammen med, at interaktionen opstår ud fra forskellige, men samtidigt fælles sandhedsopfattelser, som er forbundet med måder at være i verden (ontologi) og derfor kan det siges at ontologi og epistemologi befinder sig i et gensidigt afhængighedsforhold. Konkret betyder det, at vi særligt vil have fokus på, hvordan virkeligheder konstrueres socialt.

Desuden er vi af den opfattelse, at menneskers selv skabes gennem social samhandling, som foregår i et triadisk system. Dette system kan relateres til alle tre præmisser, i det mening både skabes gennem interaktion og gennem opfattelsen af

---

¹ Herbert Blumer, som har rødder tilbage til Chicago-skolen, var den første sociolog til at

symboler. Det triadiske system foregår i tre trin, hvor det første trin er, at symbolet tilkendegiver, hvem dette er henvendt til, og hvad der ligger bag. I andet trin tilkendegiver afsenderen, hvad hensigten er med symbolet og i tredje trin fører symbolet til en handling. Under det triadiske system kan der opstå forvirring eller misforståelser, hvilket vil føre til ineffektiv kommunikation, hæmmet interaktion og en fælles handling umuliggøres, da situationen ikke opfattes ens eller ud fra hensigten (Blumer, 1998, s. 9). Vi anskuer dermed interaktionen som et system der foregår i tre trin, hvor der henholdsvis kan opstå en fælles forståelse eller forekomme ineffektiv kommunikation. Vi opfatter dermed mening som værende en proces snarere end en stabilitet og derfor opstår mening som et socialt fænomen i en symbolsk orden. Løbende i specialet må vi derfor søge at opnå indsigt i disse processer og søge at forstå, hvordan informanterne foregriber interaktionen (Järvinen, 2005, s. 27 & 39). Under analysen vil vi særligt være opmærksomme på det, der sker mellem mennesker frem for det, der sker inde i dem. Dog vil vi også lægge fokus det, der sker inde i den enkelte, for at undersøge hvordan mening er skabt samt bliver fortolket af vedkommende (Levin & Trost, 2014, s. 126). Vores opgave vil derfor være at afdække den meningsproduktion, som skabes mellem mennesker og inde i den enkelte (Mik-Meyer & Järvinen, 2005, s. 16).

Det er desuden relevant, at forholde sig til den samfundsmæssige struktur, som vores informanter er en del af. Blumer anskuer, at samfundet skabes ud fra en række handlinger, som er kulturelt og strukturelt betinget (Blumer, 1998, s. 6-7). Strukturen må derfor siges at være vigtig for at forstå, hvorfor informanterne handler, som de gør. Vores fokus på strukturen vil derfor være forudsat af, hvad der udspiller sig i den sociale virkelighed.

Specialets teoretiske fundament

I de følgende afsnit vil vores valg af teori fremgå. I forhold til at definere socialt arbejde har vi inddraget det læringsteoretiske perspektiv, hvorunder vi sætter fokus på, hvordan vi anskuer perspektivet samt sociale indsatser. I relation til det læringsteoretiske perspektiv inddrages Jean Lave & Etienne Wengers teori om praksisfællesskaber samt situeret læring. Vores valg af social læringsteori beror på, at det sociale er centralt for den læring, som sker i virksomheden, da der er fokus på tillæring af mere end blot faglige færdigheder. Desuden har vi valgt, at inddrage organisationsteori, som kan sætte fokus på hvilken type af virksomhed Rå&Godt kan defineres som samt Henry Mintzbergs anskuelse af organisationsstruktur. Disse teorivalg er foretaget på baggrund af, at vi i analysen ønsker at forholde os til samt sætte fokus på, hvilken kontekst interaktionen og herunder den sociale læring udspiller sig i.

Socialt arbejde i en læringsteoretisk kontekst

Socialt arbejde er et komplekst felt, der indeholder mange forskellige opgaver og perspektiver. Vi anskuer socialt arbejde som kendetegnet ved sociale indsatser, der søger at gøre deltagelse i samfundet muligt for alle (Skytte, 2013, s. 11). Samtidig balancerer socialt arbejde, på den ene side, mellem de samfundsmæssige krav, der bliver stillet til borgeren om at leve op til normerne, i forhold til deltagelse, arbejde samt opføre sig loydydigt med mere. På den anden side har borgeren et krav om retssikkerhed, tryghed og autonomi. Socialt arbejde skal derfor både tilgodese den enkelte borger og samfundet. Der eksisterer dermed en dobbelthed i det sociale arbejde med borgeren, hvor arbejdet på den ene side bidrager til borgeren, mens der samtidig stilles krav til den enkelte (Skytte, 2013, s. 11). I socialt arbejde vil der bestandigt være en risiko for objektsyn altså en forståelse af, at de der udfører det sociale arbejde "ved bedst", og at borgeren ikke har indsigt i, hvad der er bedst for vedkommende. Dette kan ses som en tendens, der gør sig gældende for den socialpolitik, der bliver ført i dag, som er stærkt præget af paternalisme. I forhold til unge arbejdsløse arbejdes der i dag, i socialpolitikken, ud fra en forståelse af, at de unge har behov for struktur og træning i job- og uddannelsessøgning. Træningen sker med sanktioneringer, der skal træne den unge til at efterleve de krav, som bliver

stillet af jobcenteret og på arbejdsmarkedet. Samtidig kan det betragtes som en undladelsessynd, hvis der ikke stilles rimelige krav til de unge, da det ses som essentielt at have en tiltro til at de evner frigørelse i forhold til deres ressourcer, og i forhold til at tage magten over deres eget liv (Skytte, 2013, s. 26).

Det sociale arbejde i den offentlige sektor kan betragtes som præget af New public management bølgen. New public management medvirker til en højere grad af instrumentel handlingslogik i den offentlige sektor, og er derfor i mindre grad præget af en kommunikativ handlingslogik. Den instrumentelle handlingslogik kommer til udtryk ved en større standardisering i sagsbehandlingen (Bømler, 2011, s. 16).

Det sociale arbejde som specialet omhandler, foregår i et spændingsfelt mellem Aalborg kommune og Råt&Godt, som privat virksomhed. Hvor det sociale arbejde i en kommunal sammenhæng er af mere formel karakter, ofte med nogle faste rammer for, hvordan det sociale arbejde skal udføres (Bømler, 2011, s. 16). Det sociale arbejde, der udføres gennem udlicitering til en virksomhed, som eksempelvis Råt&Godt, kan karakteriseres som værende mere uformel. Det hænger sammen med, at der eksisterer en højere grad af frihed i forhold til, hvordan det sociale arbejde udføres. Dette skyldes, at Råt&Godt har større mulighed for at tilpasse tilbuddet til den specifikke målgruppe, hvilket sker i tæt samarbejde med den unge (Petersen, 2012, s. 7).

En central del af det sociale arbejde i Råt&Godt kan ses som fokuseret omkring læring. Det kan ses ved, at de unge indgår i et miljø, hvor de tillærer en række gode handlemuligheder, der imødekommer de normer, som findes i samfundet. Vi vil derfor inddrage en læringsteoretisk tilgang til det sociale arbejde, hvilket uddybes i det kommende afsnit. I læringsteori er det overordnet fokus på adfærd, både den ydre adfærd og de mentale processer, såsom tanker, hvilket ansues som vigtige at fokusere på. Læringsteori blev for alvor en del af det sociale arbejde i 1960'erne, hvor det blev et modsvar på psykodynamisk fokusering, som det sociale arbejde bar præg af. Der var et ønske om, at arbejde ud fra metoder, som var mere fokuseret på nutiden, hvor det var mulighed for at måle resultater, og i den forbindelse blev

læringsteori inddraget. Det er Helen Pearlman, der regnes for at være den første i traditionen, i at se *socialt arbejde som problemløsning* (Hutchinson & Oltedal, s. 140). Denne fokusering på problemløsning forstås fortsat som en vigtig del af det sociale arbejde (Skytte, 2013, s. 11). I læringsteori ses individet som værende i et gensidigt påvirkningsforhold med sine omgivelser, da det påvirker og bliver påvirket af andre. Problematisk adfærd er tilknyttet læring, derfor er det essentielt at opbygge et miljø, som kan forbedre læringsbetingelserne (Hutchinson & Oltedal, s. 139).

Situeret læring og praksisfællesskaber

Vi har valgt at analysere vores empiri ud fra social læringsteori, da vi gennem vores observation og interviews i Råt&Godt, har vurderet at læring er en central del af arbejdet. Der er mange retninger inden for læringsteori, vi har valgt at fokusere på Wenger og Laves teori om situeret læring og praksisfællesskaber (Wenger, 2004; Lave & Wenger, 2003). Vi har for overskuelighedens skyld valgt at beskrive disse to begreber i forlængelse af hinanden. Vi starter her med at udfolde begrebet situeret læring. Lave og Wenger, de inddrager begrebet mesterlære, hvor læring sker gennem deltagelse i praksis, og både mester og lærling har forpligtet sig for en længere periode (Lave & Wenger, 2003, s. 232). De skelner mellem det teoretiske mesterlære og historiske eksempler på mesterlære, hvorfor de begyndte at interesse sig for situeret læring (Lave & Wenger, 2003, s. 33). Det centrale i situeret læring er, at læring sker via deltagelse i sociale relationer. Læringen hænger derved sammen med udvikling af individets personlige evner til deltagelse i forskellige sammenhænge i samfundet. Læring er derfor ikke nødvendigvis en proces, der kun finder sted i lærer og elev relation, men snarere i dagligdagskontekster som vi alle er en del af (Lave & Wenger, 2003, s. 231). Kerneområdet i situeret læring er en proces, der kaldes legitim perifer deltagelse, dette beskriver forholdet mellem de nyankomne og veteraner i et fællesskab (Lave & Wenger, 2003, s. 31). Legitim perifer deltagelse er et begreb til at skildre læring i en social praksis, med læring som den integrerende del (Lave & Wenger, 2003, s. 36). Det er et komplekst begreb, som skal forstås sammenhængende, som en helhed (Lave & Wenger, 2003, s. 36-37). Det kan alligevel være gavnligt for forståelsen af begrebet at se på de forskellige dele,

hver for sig. Legitim er afgørende for den måde man hører til på og er afgørende for læring. På samme måde omhandler perifert, deltagelse, samt det, at individet kan deltage på mange forskellige måder. Individet kan deltage i lav eller højere grad, perifert kan ses som en kvalifikationsproces, hvor der arbejdes mod en mere intensiv deltagelse i fællesskabet. Det kan på den anden side ses som diskvalificerende position, da individet kan forhindres i at deltage mere intensivt (Lave & Wenger, 2003, s. 37). Det er derfor afgørende for individets læring, at fællesskabet giver mulighed til individet for at indgå i fællesskabet. Legitim perifer kan samtidig være en position mellem beslægtede fællesskaber, det kan give både magt eller magtesløshed. Dette skyldes, at forbindelsen både kan blive muliggjort eller forhindret for individet (Lave & Wenger, 2003 s. 37). Individet bliver givet magt, hvis forbindelser til andre lignende fællesskaber bliver muliggjort. Derfor kan deltagelse i et fællesskab medføre viden om andre fællesskaber, der kan gøre at individet får nemmere adgang til disse fællesskaber. Det er vigtigt at have for øje at perifert deltagelse henviser til at en stigende deltagelse fører til, at individet får mulighed for at opnå læring, den stigende deltagelse skulle derfor gerne medføre fuld deltagelse (Lave & Wenger, 2003, s. 38). Teorien om legitim perifer deltagelse er ikke tænkt som en abstraktion af mesterlære, men et forsøg på at undersøge mesterlærens substantielle relationer. Det kan derfor ses som et analytisk perspektiv, til at forstå læring (Lave & Wenger, 2003, s. 40). Perspektivet sætter spørgsmålstejn ved den måde, samfundet er bygget op om uddannelse, da intenderet undervisning ikke nødvendigvis gør, at der sker læring (Lave & Wenger, 2003, s. 42). Læring er derimod en dimension ved social praksis og kan derfor lige såvel ske i en ikke-skolastisk sammenhæng, som eksempelvis Råt&Godt. Det vil sige læring, der sker uden for uddannelsessystemet, læringen sker her gennem deltagelse og gennem almen læring i hverdagen (Lave & Wenger, 2003, s. 231). Det lærte kan i denne forbindelse, ses som tavs viden, det er viden der ikke formidles i sproget i øjeblikket, men som kan beskrives verbalt, såfremt det ønskes (Lave & Wenger, 2003, s. 231 & 235). Den viden og de færdigheder der opnås ved at deltage i et fællesskab, kan ses som unik for hvert fællesskab. Da fællesskaber altid vil være forskellige, hvorfor den viden og læring der kan opleves i fællesskabet også vil have en enkeltstående karakter. De fællesskaber vi har berørt indtil nu, kan beskrives med begrebet praksisfællesskaber.

Alle personer kan beskrives som tilhørende flere forskellige praksisfællesskaber, det kan være på arbejdet, i hjemmet, i ens fritid og så videre. Meningen med begrebet, praksisfællesskaber, er at integrere 4 forskellige komponenter, som er følgende:

1. *Mening: En betegnelse for vores (skiftende) evne til – individuelt og kollektivt – at opleve vores liv og verden som meningsfuld.*
2. *Praksis: En betegnelse for de fælles historiske og sociale ressourcer, rammer og perspektiver, som kan støtte et gensidigt engagement i handling.*
3. *Fællesskab: En betegnelse for de sociale konfigurationer, hvor vores handlinger defineres som værd at udføre, og vores deltagelse kan genkendes som kompetence.*
4. *Identitet: En betegnelse for, hvordan læring ændrer, hvem vi er, og skaber personlige tilblivelseshistorier i forbindelse med vores fællesskaber (Wenger, 2004, s. 15, l. 7).*

At være med i et arbejdsteam er både en handling og en måde at høre til på. Deltagelse i et arbejdsteam har indflydelse på, hvad vi gør, hvem vi er, og vores fortolkning af det vi gør. En social læringsteori skal integrere de ovenstående komponenter, da de er essentielle for at betegne social deltagelse som lærings- og erkendelsesproces (Wenger, 2004, s. 15). Mening dækker over en proces der kaldes meningsforhandling, processen indeholder et samspil mellem to konstituerende processer, deltagelse og tingsliggørelse (Wenger, 2004, s. 66). Det er den gentagende produktion af mønstre som giver anledning til oplevelse af mening, hvorved meningshistorier kontinuerligt genforhandles af individerne i meningshistorierne. Mening eksisterer i den dynamiske relation som livet i verden udgør (Wenger, 2004, s. 68). Deltagelse er kendetegnende ved en beskrivelse af den sociale oplevelse af at være en del af sociale fællesskaber og en følelse af aktivt engagement i disse fællesskaber (Wenger, 2004, s. 70). Tingsliggørelse er med til at skabe fokuspunkter hvor meningsforhandlingen kan systematiseres omkring (Wenger, 2004, s. 73). Tingsliggørelse har både betydning som proces og produkt, disse forudsætter altid hinanden. Deltagelse og tingsliggørelse er præget af meningsdualitet, ved at de ikke kan eksistere hver for sig.

Praksisfællesskaber kan ses som kollektiv læring der med tiden bliver til praksisser, disse praksisser er en del af et fællesskab, som er blevet til over tid ved at arbejde

med at udøve fælles virksomhed. Der opstår en læring ved, at vi definerer de virksomheder, som vi udøver hele tiden, virksomheder tæller alt fra ren overlevelse til at opsøge livsnydelse. Samtidig med at vi engagerer os i udøvelsen af disse, så interagerer vi med hinanden og verden omkring os, vi afstemmer vores relation til hinanden og til verden, på denne måde opnår vi læring (Wenger, 2004, s. 59).

Teoretiske begreber i socialøkonomiske virksomheder

Vi finder, at der er to centrale begreber vedrørende socialøkonomiske virksomheder, som kan relateres den virksomhed, som vi beskæftiger os med i dette speciale. Dette er advocacy og WISE, Work Integration Social Enterprises, da disse er centrale for at opnå en forståelse af hvilken sag og målgruppe, som virksomheden arbejder med. Desuden er det relevant at inddrage teori om organisationsstruktur, for at få indsigt i den pågældende virksomhed. Disse teorier er med til at begrebsliggøre centrale elementer i Råt&Godt, som anvendes i analysen.

Advocacy kan oversættes med at være talerør for en bestemt sag eller gruppe mennesker (Fæster, 2010, s. 49). For sociale entreprenører og socialøkonomiske virksomheder har advocacy en helt central betydning, da de eksisterer for en bestemt sag eller gruppe. Sociale entreprenører betegnes ofte som sådanne i startfasen, hvor de efter et år overgår til betegnelsen socialøkonomiske virksomheder eller organisationer (Johansen, Skovgaard & Hyllegaard, 2010, s. 9). Socialøkonomiske virksomheder kan defineres som en samlebetegnelse for private virksomheder, organisationer, institutioner og foreninger, der har en samfundsgavnlig vinkel, hvor formålet med indtjeningen er at forbedre forholdene for en konkret sag eller en bestemt gruppe mennesker (Udvalget for socialøkonomiske virksomheder, 2013, s. 9-12). Der er derfor en stor variation i socialøkonomiske virksomheder og deres sag. I forhold til den virksomhed vi beskæftiger os med, kan denne betegnes som en støttet social virksomhed, da der er en betydende erhvervsdrift, men samtidig modtages der støtte fra fonde og lignende (Udvalget for socialøkonomiske virksomheder, 2013, s. 9-12).

Det er i denne forbindelse interessant at afdække hvilken organisationsstruktur, der gør sig gældende for Råt&Godt. Vi ønsker at belyse organisationstypen med udgangspunkt i Mintzbergs fem grundlæggende organisationstyper:

Entreprenørorganisationen, maskinbureaukratiet, det professionelle bureaukрати, den divisionaliserede form og den innovative organisation (Knudsen & Vikkelsø, 2014, s. 146; Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 85-89). Organisationstyperne besidder hver deres koordinationsmekanisme, som fastsætter de ansattes arbejde, koordinering og virksomhedens styring. Rå&Godts struktur er flad og virksomheden kan derfor betegnes som den innovative organisation. Argumentet for en flad struktur er, at det er lederen, de ansatte og de unge i samarbejde, der fastsætter hvem, der skal udføre hvilke opgaver, samt hvordan de skal udføres. Det giver derfor mulighed for, at udnytte de ansattes kompetencer. Mintzberg skelner mellem to typer innovative organisationer: Operative og administrative ad hoc-kratier. Rå&Godt kan betegnes som det operative ad hoc-krati, da en central del af arbejdet er, at løse forskelligartede opgaver for kunder. Det kan eksempelvis være, at udarbejde sommerlounge til Kunsten museum eller garderobe til Aalborg Kultur & Kongres Center. Det betyder, at hele Rå&Godt ofte arbejder sammen som en projektgruppe, for at løse opgaver (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 89-90).

Rå&Godt er i et tæt samarbejde med det kommunale jobcenter, om at understøtte indsatsen med at få flere unge i uddannelse på baggrund af virksomhedens innovative idéer og initiativer til håndtering af problemstillingen. Dette kan beskrives ud fra virksomhedsformen, Work Integration Social Enterprises (WISE). WISE's der arbejder med arbejdsintegration af udsatte mennesker er den virksomhedsform, som politisk set har fået størst opmærksomhed. Arbejdsintegration foregår på baggrund af udlicitering, hvor den enkelte virksomhed sælger en ydelse (beskæftigelsesforløb) til kommunerne. Beskæftigelsesforløbet kommer derved en specifik gruppe mennesker til gavn, der får mulighed for at deltage i et arbejdsfællesskab og udføre reelle arbejdsopgaver (Jørgensen og Sievers, 2015, s. 48-51). WISE's kan betegnes ved en høj grad af kompleksitet, da der både arbejdes med sociale mål og økonomi samt det at der drives en forretning.

Casestudie som forskningsdesign

Et casestudie kan siges at være en empirisk analyse, der undersøger et samtidigt eller historisk fænomen i en social kontekst, der hvor fænomenet udfolder sig (Antoft & Salomonsen, 2012, s. 32). Det betyder, at den valgte case ikke kan anskues som isoleret fra omverdenen og derfor først bliver meningsfuld i det øjeblik, fænomenet indskrives i konteksten (Yin, 2003 s. 3; Antoft & Salomonsen, 2012, s. 31-32). I nærværende undersøgelse må fænomenet betragtes som socialt udsatte unge, der er blevet visiteret et forløb i Råt&Godt, mens den generelle kontekst betragtes som socialøkonomiske virksomheder, der hjælper og understøtter socialt udsatte unges personlige og faglige udvikling (Antoft og Salomonsen, 2012, s. 31-33). Vi har derfor indskrevet os i en mere generel kontekst, hvor vi har en forhåndsantagelse om at socialøkonomiske virksomheder kan hjælpe og understøtte socialt udsatte. Argumentet for ovenstående afgrænsning er, at vi ønsker at undersøge en mere uformel del af det sociale arbejde, med udgangspunkt i et brugerperspektiv.

Casestudiet som forskningsstrategi lægger ofte vægt på dybden frem for bredden. I specialet vil vi søge at komme i dybden ved at anvende flere former for kvalitative datakilder. Vi har valgt at tage udgangspunkt i observation og kvalitative interviews med informanter fra forskellige dele af organisationen eller med viden inden for det socialøkonomiske felt. I forhold til valget af flere datakilder er dette foretaget ud fra argumentet om, at forskellige metoder bidrager med forskelligartet viden og refleksioner over fænomenet (Antoft & Salomonsen, 2012, s. 32). I forhold til inddragelse af symbolsk interaktionisme som videnskabsteoretisk retning er det meningsfuldt at foretage observation, da man med denne metode har mulighed for at betragte, hvordan interaktionen udfolder sig i en specifik social arena. Endvidere giver kvalitative interviews mulighed for at opnå viden om, hvordan informanten oplever det, der udspiller sig i den sociale arena. Valget af kvalitative datakilder stemmer derfor overens med valget af videnskabsteori, da vi er af den overbevisning at det er under interaktionen at informanternes virkelighed konstrueres. Dette hænger endvidere sammen med vores valg af det læringsteoretiske perspektiv, hvor det er gennem det sociale livs udfoldelse, at individet tillærer hensigtsmæssig adfærd (Lave & Wenger, 2003, s. 8). Det betyder, at et centralt fokus vil være på,

hvordan de unge tillærer bestemte handlemåder og normativ adfærd på baggrund af de konstruerede sandheder, som er en naturlig del af hverdagen i virksomheden.

I forhold til specialets analyse vil denne særligt have karakter af det teorifortolkende casestudie, hvor vi ud fra et teoretisk fundament søger at generere ny empirisk viden. Forud for empiriindsamlingen havde vi en forhåndsantagelse om, at social læring var noget, der fandt sted i virksomheden. Det betød, at vi gik til felten med teoretiske antagelser, men samtidig søgte at have en udstrakt opmærksomhed og åbenhed over for det, der udspillede sig i felten. Hvis vi derimod havde arbejdet teoritestende ville vi udelukkende have haft fokus på, i hvilke henseender den valgte teori enten kunne be- eller afkræftes. Det teorifortolkende casestudie lægger derfor op til meningsfuld fortolkning af empirien på baggrund af den valgte teoretiske ramme (Antoft & Salomonsen, 2012, s 39).

Nedenfor vil vi forholde os til, hvordan kvalitative undersøgelser som den nærværende kan generaliseres, samt hvilke overvejelser vi har gjort i forhold til at generalisere vores resultater. Vi vil efter specialets konklusion inddrage en diskussion over vores resultater, som tager udgangspunkt i de refleksioner vi foretager nedenfor. I kvalitative studier bliver emnet generaliserbarhed, ofte diskuteret. Det hænger sammen med, at der undersøges et mindre sample og derfor kan argumentet fra mere kvantitative forskere være, at generalisering er problematisk. I forhold til denne diskussion forholder vi os til, at kvalitativ forskning må generaliseres på anden måde end kvantitativ forskning, da det ikke er muligt at generalisere fra et mindre sample til en hel population ved kvalitativ forskning. Derimod er der mulighed for at relaterer undersøgelsens resultater til en mere generel kontekst. I denne henseende bliver tidligere refleksioner over, hvad casen er en casen af, relevante (Antoft & Salomonsen, 2012, s 43). I den valgte case relaterer fænomenet sig til den mere generelle kontekst socialøkonomiske virksomheder, som hjælper og understøtter unges personlige og faglige udvikling. Det vil sige, at der er mulighed for, at fænomenet kan generaliseres til kontekster, som også omhandler socialt udsatte unge uden uddannelse, socialt udsatte unge der indgår socialøkonomiske virksomhed eller unge der indgår i socialt arbejde med mere uformel karakter. Denne diskussion om, at fænomenet kan relateres til konteksten må ikke forveksles med, at casen er generel repræsentativ, men at den på nogle

områder kan sige noget mere generelt. Det hænger sammen med, at der er mulighed for, at vores konklusioner kan gælde for andre socialt udsatte unge, som indgår i andre sociale virksomheder end den undersøgte. Generaliseringen vil konkret foregå ved vi sammenligner vores resultater med andre lignende undersøgelser for på den måde at opnå indsigt i, om casen har mere generel karakter (Antoft & Salomonsen, 2012, s. 44). Endvidere søger vi, at anvende analytisk generalisering, som tager afsæt i de teoretiske fortolkninger, som vi opnår gennem analysen. Denne form for generalisering foretages ud fra analytiske overvejelser om casens karakter set i lyset af den valgte teori (Antoft & Salomonsen, 2012, s. 39). Det er derfor vigtigt, at man ikke vælger en teori, der er mere generel end højest nødvendigt, da det teorifortolkende casestudie lægger op til, at fortolkninger kan foretages på adskillige måder.

Råt&Godt beskrivelse

Råt&Godt er en socialøkonomisk virksomhed, der beskæftiger udsatte unge, gennem beskæftigelsesforløb i samarbejde med Aalborg kommune. Råt&Godt er startet af Casper i 2015. Casper er uddannet international manager og serviceøkonom, samt med diplom fra iværksætteruddannelsen. Derudover har han siden 2013 arbejdet som socialpædagog på et bosted for udsatte unge, det var blandt andet gennem arbejdet i bostedet, at han fandt inspiration til at starte et socialt kreativt værksted. I Råt&Godt fremstilles der produkter og projekter for både private, virksomheder og institutioner. Produkterne laves, ud fra genbrugsmaterialer, laves i samarbejde med udsatte unge, da der i Råt&Godt er en holdning til at både materialer og mennesker, fortjener en chance til; et nyt liv (Råt&Godt, 2017).

I Råt&Godt er der, udover Casper selv, 3 ansatte, to som er ansat i fleksjob, en deltidsansat (Katrine). Derudover er der i øjeblikket 10 unge tilknyttet værkstedet, dette tal svinger alt efter hvornår de unge bliver færdige i forløb og hvornår der starter en ny ung.

Allerede inden man træder ind i den gamle DSB remise i Aalborg midtby, hvor Råt&Godt holder til, vidner det om at stedet er noget unikt. Det første der møder en

er en gårdhave med udekøkken og tagterrasse, der er etableret ovenpå en gammel graffitimalet skurvogn. Det er nogle af de unge i værkstedet der har fået lov at dekorere skurvognen. Desuden er en stor hønsegård, der også rummer en sti som fører ind til indgangen til Råt&Godt.

Ved indgangen til værkstedet, åbner der sig et sted med store visioner og drømme ikke kun for de unges fremtid, men også for mennesker der har svært ved at passe ind andre steder. Der er kort sagt højt til loftet i mere end en forstand. Rummet er stort og emmer af historie fra de sidste 100 år, med store gamle kakkelvinduer og en gammel smedje esse, der har fungeret som.. Man bliver mødt af en butiksdel, som det første, hvor der er udstillet møbler og en stor rund metaldisk, lavet i genbrugsmaterialer. Der er i værkstedet indrettet forskellige arbejdsstationer, hvor der arbejdes med træ, metal eller fremstilling af blandt andet smykker. Desuden er der i bunden af værkstedet bygget et lille sommerhus, bygget af gamle europaller, hvor der arbejdes med den administrative del af virksomheden. Værkstedet giver et indtryk af, at det er en arbejdsplads der rummer mange forskellige mennesker, med forskellige interesser og kompetencer, hvor der bliver gjort plads til alle disses ønsker og behov. På væggene er blandt andet graffitimalerier lavet af lokale kunstnere, et lavet af Frida Still samt et værk, af Johnny Hefty, der omslutter et 2 meter stort rundt fuglebur, der hænger på væggen. Ved siden af sommerhuset er indgangen til det nyeste projekt i Råt&Godt, nemlig iværksætterbyen Urban City. Tanken bag Urban City er at skabe et rum og et fællesskab for nye iværksættere, hvor virksomhederne har mulighed for at få en ung fra Råt&Godt i praktik, iværksætterbyen åbner i maj 2018.

Råt&Godt er et sted der er i udvikling og hvor de unge også bliver inddraget i opførelsen af den nye by. De unge er med i idéudvikling og udførelse af meget af arbejdet med at skabe iværksætterbyen. Udover de unge, så har Casper også 5 medarbejdere tilknyttet, der er to ansat i fleksjob, en i jobprøvning, en deltidsansat, samt en frivillig til promovering af virksomheden. I det daglige arbejde indgår de unge i produktionen på de samme vilkår som de ansatte. Det er ikke umiddelbart til at se hvem der er i forløb i Råt&Godt og hvem der er ansat, der bliver gjort en indsats for at alle skal føle sig som en del af "familien". Alle de unge og ansatte har

ens arbejdsjakker med Råt&Godt logo, disse skal bæres under arbejdsdagen. Derudover er frokostpauserne et samlingspunkt, det er Råt&Godt der tilbyder frokosten og sørger for en sund kost, samtidig med at der er mulighed for at alle kan snakke sammen. De penge som Råt&Godt tjener på produktionen bliver brugt til aktiviteter med de unge, eksempelvis i form af en ugentlig træningsdag sammen med Casper, for de unge der har lyst. Træningen foregår fredag morgen, de unge som ikke har lyst til at deltage møder i værkstedet som de plejer, hvor de ansatte tager imod de unge. En aktivitet kan også være at tage ud og køre gokart, tage på museum eller at få frokost på en restaurant. Dette er med til at styrke sammenholdet mellem de unge og forholdet til de ansatte, samtidig med at de får en oplevelse, som de måske normalt ikke vil få.

Som beskrevet i problemfeltet kan Råt&Godt beskrives som en støttet socialvirksomhed, men måske er billedet af virksomheden ikke helt så entydigt. Råt&Godt kan betegnes som værende i et spændingsfelt mellem støttet social virksomhed og socialvirksomhed, da der er elementer fra begge typer virksomheder. Råt&Godt kan på den ene side karakteriseres som støttet social virksomhed, da der modtages støtte gennem fondsmidler og frivilligt arbejde. På den anden side, bliver de modtagende fondsmidler anvendt til udviklingsprojekter, som eksempelvis Urban City. Desuden er den frivillige arbejdskraft koncentreret omkring åbent værksted aften, hvor interesserede kan komme og lave gør det selv projekter/produkter. Åbent værksted afholdes af frivillige en aften i ugen, det er ikke et initiativ som virksomheden har en økonomisk gevinst ved. Råt&Godt er ikke umiddelbart afhængige af støtten for at opretholde virksomheden. Den støtte Råt&Godt modtager har til formål at bidrage med ekstra tiltag og udvikling af nye idéer og virksomheden.

Et aspekt der er relevant at belyse i Råt&Godt er ledelse, da det har betydning for, hvordan arbejdet udføres i virksomheden. Der kan ses elementer af human ressource management tankegangen i ledelsen, da der er i Råt&Godt er fokus på de menneskelige ressourcer. Samtidig kan det betragtes som, at der er en gensidig påvirkning og afhængighed mellem ledelsen og de unge i Råt&Godt (Larsen, 2014, s.

590). Strategierne for arbejdet kan defineres ved bottom-up, da de unge selv kommer med deres behov, interesser og ønsker for hvordan deres forløb i Råt&Godt skal tilrettelægges. Derudover kan strategierne også være top-down, da det er ledelsen (Casper), som fastsætter krav om nogle opgaver som de unge skal indgå i (Larsen, 2014, s. 592). Samtidig er det Casper, der skal sørge for at de forskellige opgaver bliver udført og uddelegere derfor ofte opgaver til de unge, samtidig med at han altid har de unges ønsker med i betragtningen. Desuden har Casper et ansvar for at have en tæt opfølgning med hver af de unge, således forløbet løbende kan tilpasses den unge, opfølgningen foretages i samarbejde med den unge og den unges rådgiver. Den ledelse der sker i Råt&Godt er derfor præget af en vekselvirkning mellem top-down og bottom-up processer. Kerneopgaven i Råt&Godt er inddragelse af de menneskelige ressourcer og det ses som en investering, for at de unge får størst muligt udbytte af deres forløb i Råt&Godt. Det medvirker til en synergi mellem de unge og Råt&Godt, da det kan betegnes som at de i en vid udstrækning forstærker hinanden (Larsen, 2014, s. 590).

Kvalitative metoder

Dette afsnit vil omhandle metodiske refleksioner i forhold til valg af observation og interviews. Disse overvejelser vil indeholde vores rolle som observatør og interviewer, etiske overvejelser samt essentielle oplevelser som vi har haft under empiriindsamlingen.

Vores rolle i felten

Under empiriindsamlingen har vi haft et udstrakt fokus på vores rolle som observatør samt interviewer. Det er gennem Katrines arbejde og kendskab til stedet, at vi har fået adgang til felten, hvilket gør hende til specialets gatekeeper.

I interviewsituationerne havde vi på forskellig vis haft fokus på sproget. Ved interviewene med de unge anvendte vi et sprog, der mindede om det, som de unge selv brugte, hvorved vi forsøgte at minimere det asymmetriske magtforhold i interviewsituationen (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 51). Dette valg blev foretaget ud fra, at de unge havde en meget afslappet attitude, hvor de brugte slang og havde et venskabeligt sprog i mellem hinanden. Under interviewene brugte vi derfor ord som

“mega fedt” og “sygt”. Desuden forsøgte vi at udarbejde letforståelige og korte spørgsmål, som var fri for akademiske udtryk i interviewene med de unge (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 151-152). Vi forsøgte særligt at anvende et dagligdags og uakademisk sprog i interviewene med de udsatte unge og Buster, mens vi ved interviewene med den socialøkonomiske konsulent og lederen Casper i højere grad anvendte fagtermer, som bruges i den enkeltes arbejde.

Asymmetrien opstod ud fra vores position som interviewer, men samtidig havde informanterne også en magt i deres position, da de kunne forlade interviewet når som helst (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 52). Det er derfor os som interviewer, der havde brug for dem, mens informanterne stod i en position, hvor de kontinuerligt kunne sige nej til at deltage. Vi valgte desuden, at vi begge var med til interviewene, hvor Katrine, varetog interviewerrollen, mens Carina havde rollen som vedkommende, der stillede opfølgende spørgsmål, samt sørgede for, at vi fik svar på alle vores spørgsmål. Carina havde endvidere fokus på om viden blev for intern og dermed taget for givet. Dette kunne ses som særligt relevant under interviewet med Casper, da han og Katrine muligvis havde en intern samt fælles forståelse af virksomheden (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 167). Disse overvejelser er foretaget ud fra, at Katrine arbejder i Råt&Godt, og derfor har en tættere relation til informanterne, samt at hun ved mere om virksomheden. Netop relationen og stor viden om emnet er vigtigt i interviewsituationen, da det kan være med til at skabe en større grad af tryghed, som kan gøre, at informanten får en følelse af, at der kan tales frit (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 32). Samtidig vil der også være en risiko for, at det indvirker dårligt på situationen at Katrine som ansat, er interviewer, da det kan være medvirkende til at informanterne ikke har en oplevelse af at kunne tale frit. Det kan derfor medvirke til, at de unge ikke vil udtale sig negativt om Råt&Godt. Vi vurderede at de unge, ligegyldigt hvem af os der var interviewer, vil være påvirket af Katrines tilstedeværelse samt at påvirkningen i udstrakt grad vil være positiv.

I diskussionen af vores rolle under empiriindsamlingen er det vigtigt, at have blik for vores distance til feltet. Katrine kan ses som havende en særlig risiko for at lade sig påvirke af feltet og dermed go native, hvilket kan påvirke til en vægtning på bestemte resultater samt informanter (Kristiansen & Krogstrup, 1999, s. 109-110).

Under observationen oplevede vi, at nogle af de unge ikke virkede til at være interesserede i vores tilstedeværelse, mens andre meget gerne ville tale med os. Vi ønskede at tage kontakt til de unge som virkede interesseret i vores tilstedeværelse. Dette gjorde vi ud fra en etisk overvejelse, da de unge ikke selv havde givet samtykke til at blive observeret og derfor ønskede vi ikke at overskride mulige grænser.

Vi har søgt at foretage en deltagende observation, hvor vi anskuer den sociale verden som værende konstrueret gennem social interaktion. For at opnå indsigt i informanternes sociale verden var et element af deltagelse nødvendig (Kristiansen & Krogstrup, 1999, s. 100). Det kan dog diskuteres om observationen besad elementer af partiel deltagelse, da vi kun udførte en observation og derfor deltog kortvarigt i felten (Kristiansen & Krogstrup, 1999, s. 54).

Observation i Råt&Godt

I afsnittet foretager vi refleksioner i forhold til anvendelse af observation, samt hvad denne metode kan bidrage med i undersøgelsen.

Til undersøgelsen af de unges oplevelse af Råt&Godt har vi valgt at anvende kvalitativ metode, herunder blandt andet observation. Vi har valgt at anvende observation, da denne type af dataindsamling er brugbar i forhold til at få indsigt i informanternes interaktion, samt til at opnå en større forståelse for informanternes udsagn i interviewene. Relateret til den anvendte videnskabsteori er der netop fokus på social samhandling og på, hvordan det enkeltes individ positionerer sig i konteksten (Järvinen & Mik-Meyer, 2005, s. 102).

Ved observationens start blev vi ikke præsenteret og i løbet af dagen er der kun få af de unge, som spørger til vores tilstedeværelse. Det må dog indskydes at lederen et par dage forinden havde fortalt, at vi ville komme og se, hvad de lavede i Råt&Godt. Den måde vi mener, at social læring kan observeres er blandt andet ved at se på, hvordan lederen agerer som frontperson eller mesterlære, samt på den måde, hvorpå de udsatte unge, ansatte og lederen konstruerer særlige måder at være sammen på gennem sproget og interaktionen.

Vi gik samlet rundt, da det virkede mest naturligt, nu vi ikke var blevet præsenteret. Desuden kunne det være med til at højne troværdigheden af vores observation, da vi havde det samme udgangspunkt, men muligvis fangede forskellige nuancer af

interaktionen (Riis, 2012, s. 77-78). Vi bemærkede hurtigt, at de unge ikke virkede utrygge eller overvågede ved vores tilstedeværelse, da de snakkede med hinanden om private forhold, holdte mange pauser i arbejdet og virkede generelt afslappede. Det kunne således hænge sammen med, at alle i virksomheden kendte Katrine og derfor ikke i lige så høj grad, som hvis der var to fremmede reagerede på vores tilstedeværelse (Kristiansen & Krogstrup, 1999, s. 118).

Forinden observationen havde vi lavet en strategisk plan over, hvordan vi ville foretage observationen, samt hvordan vi ville nedskrive feltnoter. Det skulle have foregået således, at vi cirkulerede rundt hver for sig og observerede de unge samt de ansatte. Når vi tog feltnoter ville vi sidde ved et stort bord, som er placeret i den ene ende af Råt&Godt. Vi måtte dog sande, at denne arbejdsgang ikke fungerede og derfor endte vi med at foretage observationen sammen og udelukkende nedskrive feltnoter i sommerhuset (jf. Beskrivelsen af Råt&Godt). Argumentet for dette var, at Katrine sidder i sommerhuset, når hun er på arbejde. Vi mente derfor, at det ville være den mest naturlige måde at foretage feltnoter, samt skabe mindst postyr under interaktionen (Spradley, 1980, s. 69). Måden hvorpå vi valgte at foretage feltnoter var ved, at skrive så meget af det ned, som informanterne sagde. Endvidere havde Katrine fokus på de fysiske rammer, da hun arbejder i virksomheden og forholdsvis hurtigt ville kunne danne sig et overblik over de fysiske rammer i den gamle DSB remise.

Rammerne for observationen var forholdsvis frie, da vi ønskede at forstå og få indsigt i informanternes interaktion uden at lade os begrænse af en struktureret observationsguide. Vi valgte derfor at udvælge tre fikspunkter, som vi ville have for øje under observationen:

- 1) Symboler.
- 2) Stemninger.
- 3) Social samhandling.

Målet med observation var derfor at få indsigt i hvordan informanterne tilskriver meninger til hændelser, personer og symboler. Selvom vi kun udførte en observation mener vi at have fået en indsigt i denne meningstilskrivelse og have skabt et fundament for udførelsen af interviews samt en dybdegående analyse. Vores tilgang til felten kan have karakter af at være eksplorativ, vi mente dog, at de tre fikspunkter

ville være centrale for udførelsen observationen (Kristiansen & Krogstrup, 1999, s. 57-58). Fikspunkterne tager udgangspunkt i symbolsk interaktionisme, da vi mener, at interaktionerne er konstituerende for informanternes sociale virkelighed og for deres oplevelse af at være i Råt&Godt. Uden fikspunkter eller med tanker om hvilke situationer, der kunne være interessante at iagttage, ville der opstå risiko for, at observationen ville blive for sporadisk, og at vi ville miste fokus. Dette ønskede vi naturligvis at undgå, da vi blot udførte én observation og derfor ikke ville komme i felten flere gange. Endvidere kan det diskuteres, om det er en mulighed at indfange disse fikspunkter på bare én observation, da de kan anskues som forholdsvis omfangsrige. Ud fra vores valg om kun at lave en observation vil den indsamlede empiri være et øjebliksbillede (Warming, 2005, s. 151). Observationen vil i analysen blive anvendt som sekundær empiri ved at supplere interviews samt være fundament for de vignettes, vi udarbejder til anvendelse i analysen. Denne måde at anvende observation kan være med til at højne specialets interne validitet, da én observation ikke siger meget i sig selv, men sammenholdt med interviewene giver observationen grundlag for at fremanalysere mønstre og give en dybdegående besvarelse af problemformuleringen. På den måde kan vi se og sammenholde, hvordan interaktioner konstrueres (Kristiansen & Krogstrup, 1999, s. 109-110). Validitet betyder pålidelighed, og er et billede på hvor gyldig den indsamlede viden er. I denne kontekst betyder det, at observationen er med til at underbygge samt kvalificere informanternes udsagn. Vi ser derfor observation som en vigtig dataindsamlingskilde, da denne giver mulighed for at undersøge individernes interaktion, som den konkret udspiller sig i felten (Kristiansen & Krogstrup, 1999, s. 57). Desuden kan forskellige datakilder indhente forskellige typer af data, som kan føre til et mere pålideligt vidensgrundlag og skabe større kongruens gennem projektet. Det betyder, at flere datakilder kan være med til at højne specialets gennemsigtighed.

Interviews i Råt&Godt

I afsnittet ønsker vi at foretage interviewrelaterede refleksioner, som både relaterer sig til interviewene med de unge, de ansatte og den socialøkonomiske konsulent fra Aalborg kommune.

Vi har valgt at foretage kvalitative forskningsinterviews, da vi ønsker at opnå en forståelse af, hvordan informanterne opfatter og forstår det at være en del af Råt&Godt (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 17). I interaktionistiske analyser er der fokus på, samspillet mellem informant og interviewer, og derfor har interaktionen afgørende betydning for den viden, som genereres i interviewet (Järvinen, 2005, s. 29). Den viden vi opnår under interviewene vil være præget af vores egne og informantens forudsætninger, holdninger og interesser, og interviewene kan derfor ses, som "et fælles bud på en række plausible forståelser af verden" (Järvinen, 2005, s. 29). Vi mener derfor ikke, at det er muligt at være neutral som interviewer, og vi ønsker at forholde os til den indvirkning, som interaktionen har på den viden, vi opnår (Järvinen, 2005, s. 30). Interviewsituationen opfatter vi endvidere, som et socialt møde, hvor vi sammen med informanten fortolker erfaringer og hvor meninger bliver skabt. Dette kan blandt andet komme til udtryk ved opfølgende spørgsmål, hvis informanten er utydelig i sit svar, kan vi spørge, "Hvis jeg forstår dig ret, så mener du...", Dette kan gøre, at informanten selv reflekterer over erfaringer og meninger i interviewsituationen. Derudover bliver den forhandlede mening også tydelig ved, at de unge generelt svarer positivt på de spørgsmål, som vi stiller dem. Det kan hænge sammen med, at de unge, som vi har interviewet er inde i en positiv udvikling og derfor har en oplevelse af, at Råt&Godt er et positivt sted for dem.

Etiske overvejelser

I forhold til valg af informanter skete dette pragmatisk, da vi ikke søgte informanter med bestemte egenskaber, men løbende spurgte om de ville deltage. Det kan derfor være relevant, at overveje hvorvidt det har været problematisk for de adspurgte informanter, at sige nej tak til at deltage. Ved at vi selv udvalgte informanterne var det vanskeligt at gøre denne udvælgelsesproces tilfældig og repræsentativ for gruppen af unge i Råt&Godt. Vi søgte dog at bevare en vis tilfældighed i udvælgelsen, da vi adspurgte de unge og den ansatte, som vi først kom til. I forhold til interviewet med Casper, havde vi fra start et ønske om at interviewe ham, da han som leder og stifter af virksomheden, besad en værdifuld viden om feltet, som vi vurderede som essentielt for undersøgelsen.

Forinden interviewene havde vi været opmærksomme på, at introducere med en briefing, hvor vi sagde til interviewpersonerne, hvad vi gerne ville undersøge i Råt&Godt, hvad interviewet ville omhandle, spurgt om vi måtte optage interviewet samt informeret informanterne om anonymitet. På den måde forhandlede vi os frem til et fælles grundlag for interaktionen og sikrede informeret samtykke (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 149 & s. 89).

Vi har haft et udstrakt fokus på, at informanterne ikke måtte være dårligere stillet i virksomheden efter interviewene. Derfor søgte vi at sikre de unge, den ansatte og lederens anonymitet ved at tildele dem et pseudonym. Tilgodesende af informanterne er et vigtigt etisk princip, hvor konsekvenserne ved at deltage i et interview skal være så lille som muligt (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 92).

Interviewguides

Vi har forud for interviewene i Råt&Godt udarbejdet to semistrukturede interviewguides, og til interviewet med den socialøkonomiske konsulent har vi udarbejdet en ustrukturert interviewguide. Vi har valgt, at udføre semistrukturet interviews i Råt&Godt, da vi søgte svar på nogle overordnede temaer og spørgsmål, samtidig ønskede vi at have en åbenhed over for de fortællinger, som informanterne beskrev (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 144). Valget af semistrukturede interviews giver mulighed for, at spørgsmålene stilles på en vilkårlig og naturlig måde. Dette har vi erfaret giver et mere naturligt flow i interviewet, og medfører en større grad af afslappethed samt karakter af at være en samtale og ikke udelukkende en udspørgen.

Valget om at udarbejde en ustrukturert interviewguide til interviewet med den socialøkonomiske konsulent er blandt andet foretaget ud fra, at interviewet blev udført i startfasen. Derfor ønskede vi ikke at lade os begrænse af vores egne forhåndsantagelser, men at have en mere eksplorativ tilgang, hvor vi søgte at være åbne over for det, som udspillede sig i interviewsituationen. Det betød dog ikke, at vi mente det var muligt at fralægge vores forhåndsantagelser, men at vi blot ønskede at lade os inspirere af interviewet. Den ustrukturede interviewguide giver mulighed for at have en rettesnor, men samtidig have mulighed for at lade sig inspirere og gå nye veje under interviewet. Argumentet for at udføre dette interview var med ønsket om

at opnå større viden om det sociale økonomiske felt, samt for at opnå viden om, hvordan Aalborg Kommune anskuer og opfatter virksomheder som Råt&Godt. Vi anvender interviewet til at opnå en større viden om området, som blandt andet bruges til at udarbejde de to semistrukturede interviewguides.

Den fysiske placering

Vi har endvidere gjort os overvejelser, om vores fysiske placering i selve interviewsituationen, hvor vi valgte at afholde interviewene i et ugeneret lokale i Råt&Godt til. Vi gjorde os dernæst overvejelser om, hvordan vi skulle placere os ved bordet, Katrine var placeret lige over for informanten, hvor Carina sad for enden af bordet. Vi forsøgte med denne placering at skabe en mere afslappet og ligeværdig stemning. Med placeringen havde vi rig mulighed for at skabe øjenkontakt med informanten, hvilket gav en oplevelse af en nær kontakt med vedkommende. I forhold til interviewet med den socialøkonomiske konsulent blev dette foretaget på Borgmesterens forvaltning i Aalborg, hvor Frida Tarp arbejder til dagligt. Interviewet blev foretaget i et hyggeligt mødelokale, med brede sofaer, store puder og to små borde i midten. Vi befandt os på den ene side af et af de små borde, mens Frida Tarp befandt sig på den anden side. Den social økonomiske konsulent, Frida Tarp havde sørget for kaffe og var meget interesseret i vores tilstedeværelse. Hun fortalte vidt og bredt om blandt andet hendes arbejde, hendes uddannelse og om, hvordan kommunen opfatter virksomheder med forløb. Det endte derfor med at blive et interview, hvor vi opnåede meget forskelligartet, men interessant viden.

Overvejelser om kvalitetskriterier

Det er vigtigt at forholde sig til, hvordan vi har søgt at skabe validitet og reliabilitet gennem interviewene. Validitet er et udtryk for, hvorvidt vi undersøger det, som vi hævder i problemformuleringen (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 272). Til interviewene har vi udarbejdet to semistrukturede interviewguides, hvilket giver mulighed for at højne den interne validitet. Det sker ved, at vi har en rettesnor for interviewene samtidig med, at vi kan stille opfølgende spørgsmål, som både kan være med til at sikre informanternes forståelse af spørgsmålene samt give mulighed for at komme i dybden med udvalgte spørgsmål. Vi søger endvidere at sikre validitet, ved at anvende viden fra observationen i forhold til at udarbejde to interviewguides. Det er

et udtryk for, at vi anvender metoderne til at underbygge hinanden, hvorved vi drager nytte af metodernes forcer. Endvidere bruger vi observationen som grundlag til at stille uddybende spørgsmål, hvor vi tager udgangspunkt i en oplevelse, som vi har haft under observationen. Det er på samme tid essentielt, at fokusere på at diskutere specialets reliabilitet. Reliabilitet omhandler gennemsigthed, og er et udtryk for konsistensen og troværdigheden af en undersøgelse (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 271). Vi har blandt andet søgt at sikre reliabilitet ved at være tydelige i, at eksplicere, hvilken type data vi har indsamlet, samt diskuteret og beskrevet vores tilgang til metode. Ved at udarbejde to interviewguides, herunder at gøre brug af åbne spørgsmål har vi søgt at sikre reliabiliteten. Anvendelsen af åbne spørgsmål er med til at skabe gennemsigthed, da informanternes svar ikke påvirkes i en bestemt retning. Desuden har vi søgt at have den samme fremgangsmåde til alle interviews, hvor vi placerer informanterne det samme sted og informerer dem om det samme forinden interviewet. Vi har ved indsamling af empiri fokus på, at sikre reliabilitet ved at bruge den samme interviewguide til interviews med de unge og kun differencer den ansatte og lederens interviewguide (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 271-272). De unges Interviewguide er derfor med til at skabe et fælles udgangspunkt for interviewene, hvilket giver mulighed for at sammenligne interviewudsagnene på tværs og dermed øge gennemsigtheden med vores resultater.

Mængde og type af data

Specialets empiriske grundlag vil ud fra ovenstående være kvalitativ metode, hvor vi har gjort brug af observation og interviews. Dette datagrundlag giver mulighed for at høre de unges historier, og giver anledning til at etablere en nærhed i interviewsituationen, hvor vi kan opnå dybere indsigt i det empiriske felt. Med observationen søger vi at opnå indsigt i, hvordan de udsatte unge, de ansatte og lederen interagerer med hinanden, da vi mener, at dette har betydning for, hvordan de unge oplever at være en del at Råt&Godt.

Tabel over type og mængde af data.

Type af data	Mængde af data
Observation	1
Interview med de unge	3
Interview med leder	1
Interview med ansatte	1
Interview med socialøkonomisk konsulent	1

Ud fra tabellen ses det, at vi foretager interviews med de unge, de ansatte, lederen og Aalborg kommunes socialøkonomiske konsulent. Argumentet for dette er, at informanterne muligvis besidder forskellige syn på, hvordan en socialøkonomisk virksomhed, som Råt&Godt kan hjælpe unge mennesker. Denne forskelligartede viden bidrager endvidere til en mere nuanceret besvarelse af problemformuleringen.

Analysestrategi

Dette afsnit vil omhandle overvejelser i forhold til hvordan vi udformer vores analyse. Vi vil i afsnittet beskæftige os med anvendelse af den induktive og den deduktive tilgang, og hvordan de inddrages i analysen. Desuden vil vi sætte fokus på inddragelse af narrativer og vignettes, som analysestrategi. Herunder vil vi foretage en tematisk analyse, hvor temaerne er udarbejdet ud fra centrale elementer i interviews og observationen.

Vi har under vores empiriindsamling fundet, at en elementær del af arbejdet i Råt&Godt er præget af social læring, hvorfor vi inddrager læringsteori i analysen. Vi vil derfor analysere empirien ud fra teori om social læring, hvilket vi konkret vil gøre det ved at holde empirien og de teoretiske begreber overfor hinanden. Derudover vil vi i første del af analysen inddrage teoretiske elementer om socialøkonomiske

virksomheder og Mintzbergs innovative organisation, hvilket gøres ved at sætte fokus på den kontekst samt virksomhedsform, som informanterne er en del af. Desuden søger vi at have fokus på, at sproget reflekterer og skaber den sociale realitet under empiriindsamlingen. Norman K. Denzin, amerikansk professor i sociologi, beskriver det som: *"at beskrive mening er at tilskrive mening"*, hvilket vi søger at gøre ved at forstå informanternes udsagn ud fra teori (Järvinen, 2005, s. 39). Vores tilgang til analysen befinder sig i et spændingsfelt mellem induktive og deduktive elementer. Vi ønsker, at have en åben tilgang til felten, hvor vi løbende i analysen vil have fokus på det uventede. Det søger vi at gøre ved at være åbne over for meningskompleksiteten, da vi ellers kan risikere at undervurdere kompleksiteten og søge at tilpasse empirien til en teori (Järvinen, 2005, s. 40). Den deduktive tilgang kommer til udtryk i analysen gennem anvendelse af teori, hvor vi søger at anvende teorien til at skabe mønstre i empirien.

Som analysestrategi vil vi inddеле empirien i centrale temaer, for at søge at finde frem til mønstre, for hvad vi mener, der gør sig gældende i informanternes udsagn (Spradley, 1980, s. 141). Temaerne er udarbejdet ud fra teori, hvor første tema tager udgangspunkt i teori om socialøkonomiske virksomheder og Mintzbergs innovative organisation, mens det andet og tredje tema er udarbejdet ud fra social læringsteori, samt teori om socialt arbejde. Vi vil i analysen have fokus på, både meningsproduktion og meningsindhold gennem anvendelse af narrativer og vignettes. Endvidere foretager vi en tematisk analyse, hvor vi har inddelt analysen i følgende tre temaer: fælles virksomhed, praksisfællesskaberne i Råt&Godt og socialt arbejde i Råt&Godt.

Narrativer ønsker vi at bruge som tilgang til at få indsigt i hvilke plots, der gør sig gældende i informanternes fortællinger. Vi ser interviewene som plots, da vi mener at interviewene indeholder, en begyndelse, midte og en afslutning, hvor der sker en optrapning samt en tydeliggørelse af de udsatte unges problemer samt hvad de får ud af at være i virksomheden. Narrativerne er med til at systematisere, samt give os et overblik over empirien, samtidig med, at vi kan undersøge om udsagnene går på tværs af informanternes fortællinger (Järvinen & Mik-Meyer, 2005, s. 36-37).

I analysen søger vi desuden at udforme vignettes, der kan beskrives som udvalgte interaktioner, der er foretaget på baggrund af interviews samt observationsnoter. En

vignette er en levende skildring, af en hverdagssituation, som har karakter af historiefortælling, hvor der er en kronologisk strømning af, hvad der bliver gjort og sagt i situationen (Miles & Huberman, 1994, s. 81).

De udformede vignettes, vil omhandle situationer som har udspillet sig i Råt&Godt. Vi er dermed medskabere af den viden som opnås i praksis, da vi sammensætter og udvælger de mest essentielle vignettes. Dette fokus på medskabelse af viden er endvidere i tråd med vores videnskabsteoretiske retning, da kernen i symbolsk interaktionisme er, at meninger konstrueres gennem interaktionen (Trost & Levin, 2014, s 130). Vignettes vil derfor blive brugt som redskab til at skabe en samlet fortælling over centrale elementer i interaktionen samt til at skabe et analytisk grundlag (Miles & Huberman, 1994, s. 81).

Analyse

Vi har valgt at inddele analysen i tre analysedele, for at skabe et overblik over de teoretiske begreber samt for at skabe en struktur i empirien. Vi er bevidste om, at der vil være overlap mellem de forskellige analysedele, da nogle empiriske samt teoretiske elementer vil være gennemgående i analysen. Vi oplever det som en styrke at visse elementer går igen, da det er med til at skabe dybde i analysen. Særligt i analysedel to og tre vil der være teoretiske begreber, som går igen på tværs af informanternes udsagn.

Fælles virksomhed

Denne analysedel vil sætte fokus på Råt&Godt som WISE virksomhed. Derudover vil vi sætte fokus på, hvordan Råt&Godt kan sættes i relation til Mintzbergs Innovative organisation. Normalvis anvendes Mintzbergs arketyper til at undersøge private entreprenør virksomheder. Vi finder den også anvendelig til at sætte fokus på den organisatoriske kontekst i Råt&Godt, da vi ser at flere dimensioner fra den innovative model er sammenlignelige med dimensioner fra Råt&Godt. I denne del af analysen vil vi derfor have fokus på den organisatoriske kontekst, dog kontinuerligt sat i relation til de unges og Caspers oplevelser.

Et attraktivt brand

Som WISE virksomhed har Råt&Godt et todelt formål, hvor der både er fokus på det sociale formål, samt det økonomiske formål, som er at Råt&Godt sælger aktiveringstilbud forløb til kommunen samt produkter til privatpersoner og virksomheder. I forhold til det todelte formål mener Aalborg kommunes socialøkonomiske konsulent, Frida Tarp, at Casper har evnet at skabe et brand, hvor virksomheden både positionerer sig i forhold til brugeren og betaleren (Aalborg Kommune):

Frida: Men fedt sted i har fundet at gøre det, for Råt&Godt er jo et mega fedt sted. Noget af det jeg tror Casper har gjort godt det er at skabe et brand. Det fortæller han jo også selv, at det begynder at være sådan, at unge mennesker kommer og siger nede på jobcenteret kan jeg ikke komme i Råt&Godt.

Katrine: Jaee

Frida: Der er Casper væsensforskellige fra mange af de andre forløb fordi de har ikke evnet at positionere sig i forhold til brugeren, men kun i forhold til betaleren.

I en WISE er det centralt at positionere sig både i forhold til brugeren og betaleren, da begge grupper er vigtige for at skabe en vellykket virksomhed. Når unge selv kommer ned på Jobcenteret og spørger, om de kan starte i Råt&Godt, har Casper evnet at skabe et populært brand (Jørgensen og Sievers, 2015, s. 48-51). Det er dermed ikke kun et sted, som kommunale socialarbejdere kender til, det er også et sted, som almindelige mennesker kender til, og har hørt om. Netop grunden til, at almindelige mennesker kender til Råt&Godt hænger muligvis sammen med, at flere store virksomheder i Aalborg har møbler fra Råt&Godt. Her kan Kunsten og Friis Storcenter nævnes som nogle af de virksomheder, Råt&Godt har udarbejdet møbler for. På den måde er virksomheden ikke kun et sted, hvor udsatte unge bliver aktiveret, det er et attraktivt og chic brand, som udarbejder produkter for store virksomheder og privatpersoner. Fridas udsagn er udtryk for, at de unge gerne vil indgå i virksomheden, samt at brandet har gjort det populært og attraktivt at være i

virksomheden. Hun beskriver det, som, at de unge gerne vil være en del af Råt&Godt da virksomheden, som forløb har formålet at positionere sig som et attraktivt brand. Brandet i Råt&Godt kan ses i forhold til Mintzbergs innovative organisation, da organisationen i modsætning til mere traditionelle entreprenørvirksomheder har et todelt formål og derfor både må gøre sig interessant for brugeren samt betaleren. I denne relation er betaleren både Aalborg kommune og de virksomheder samt privatpersoner, der køber produkter i Råt&Godt. Det todelte formål kan relateres til den innovative organisation, da andre mere traditionelle entreprenørvirksomheder ofte kun positionerer sig i forhold til en enkelt målgruppe. Derimod må Råt&Godt positionere sig i forhold til flere målgrupper, der endvidere har forskelligrettede fokus. Vi mener derfor, at Råt&Godt er en nytænkende samt innovativ virksomhedsform, der må tænke anderledes end mere traditionelle virksomheder for at opnå succes samt for at skabe et attraktivt brand (Jacobsen & Thorsvik, 2008, 89; Jørgensen og Sievers, 2015, s. 48-51). Casper har øje for både at positionere virksomheden i forhold til samfundsmæssige problematikker, samt i forhold at vække de unges interesse:

Casper: Og jeg fik så fuldtidsjob på det bosted og kunne se at der var nogle problemstillinger, der gjorde at jeg kunne se at der var behov for at hjælpe nogle unge, der havnede mellem stolene i uddannelsessystemet og i det hele taget, det kommunale system. Hvor der var et behov for at hjælpe nogle af de unge, som havde svært ved at passe ind i det almindelige system og der blev skærpet uddannelseskrav, adgangskrav på ungdomsuddannelser. Hvilket også gjorde, at der var flere og flere af de unge faldt i mellem stolene. Der er kæmpe efterspørgsel på håndværkere i Danmark, vi importerer fra østen Østeuropa, helt vildt. Samtidig vil man gerne have de unge så hurtigt som muligt i gennem uddannelsessystemet os. Så der var bare en kæmpe mitch match i de ting, så jeg tænkte at lave et sted, hvor mennesket er i fokus, men hvor det minder så meget om almindelige arbejdsforhold som muligt så.

For Casper kan det være lykket at positionere virksomheden som et attraktivt brand ved at sætte mennesket i fokus samt ved, at de unge får mulighed for at udarbejde

produkter under så almindelige arbejdsforhold som muligt. Dette kan betyde, at de unge ikke oplever at være i et beskæftigelsesrettet tilbud, men at de derimod oplever at være en del af en reel virksomhed, som sælger og udarbejder produkter på lige vilkår med andre virksomheder. Casper har derfor skabt et brand, hvor den enkelte bliver set som menneske samtidig med, at de unge får mulighed for at udarbejde produkter på markedsvilkår. Casper har derfor evnet at skabe en virksomhed, hvor udsatte unge gennem erhvervsdrift er med til at udarbejde produkter, som senere sælges til privatpersoner eller virksomheder, hvilket både vækker den unges og kommunens interesse. Netop Caspers fokus på håndværksmæssige opgaver er opstået ud fra, at der eksisterer stor mangel på håndværkere, og at vi i Danmark ofte importerer håndværkere fra Østeuropa. På den måde positionerer Råt&Godt sig i forhold til en samfundsproblematik, som muligvis vækker betalerens interesse. I forhold til det sociale formål er Råt&Godt med til at hjælpe udsatte unge, i retning af uddannelse eller arbejde ved at vække deres interesse for håndværksfaget. Dette kan ses som værende i politikernes interesse, da der politisk set ofte er fokus på, at få flere unge i retning af håndværksfaget. Råt&Godts legitimitet og brand styrkes derfor ved, at virksomheden indskrives i en samfundsmæssig diskurs.

Ud fra ovenstående citat kan det udledes at Caspers motivation for at opstarte Råt&Godt, har været ud fra ønsket om at gøre en forskel. Casper har fundet frem til, at han gør en forskel, når han arbejder med unge mennesker. Det handler ikke om, om der er plus eller minus på bundlinjen, men i højere grad om, hvem man er som menneske. Det tændte Casper helt vildt og gav ham inspiration til at opstarte Råt&Godt. Desuden oplever han, at der eksisterer et behov for at hjælpe unge, som havner mellem to stole uddannelsessystemet eller, som har været i det kommunale system gennem længere tid. Ud fra ovenstående analyse bliver Råt&Godt derfor både talerør for de udsatte unge samt betaleren, da Casper har evnet at skabe et brand, som fanger begges interesse (Fæster, 2010, s. 49).

Unge med ansvar

Det er en smuk morgen i Råt&Godt. Solen står ind af de store industrivinduer i DSB remisen og man kan mærke kulden, der går gennem marv og ben. Vi

kigger ned på uret, som viser kl. 9.15, da den første ung kommer ind ad døren. Efter kort tid drysser flere unge ind ad døren, det er tydeligt at se, at omgivelserne og menneskene er velkendte for dem og alle agerer meget afslappet. Omkring kl. 9.30 bliver samtlige sat i gang med deres arbejdsopgaver. Under morgenbriefingen står alle i en rundkreds, Casper styrer ordet og fortæller hvem, der skal lave hvilke opgaver. Under uddelegering af arbejdsopgaver anvender Casper opmuntrende og positive ord. På forhånd virker det til, at de fleste ved, hvad de skal lave, da nogle af de udsatte unge allerede har stillet sig i ved en arbejdsstation. Under interviewene bliver det tydeligt at de udsatte unge har en høj grad af medbestemmelse i forhold til, hvilke arbejdsopgaver de ønsker at lave, samt hvilket materiale arbejdet udføres i. De udsatte unge nævner desuden at Casper er til at snakke med, hvis man har lyst til at arbejde med et bestemt materiale.

Denne vignette kan hænge sammen med, at de unge tillægges ansvar og indflydelse på deres arbejdsopgaver. Ud fra Mintzbergs fem arketyper ligner Råt&Godt "Den innovative organisation", i form af at lederen, Casper, må ses som frontperson eller mesterlære, da han går forrest og guider de unge i en bestemt retning, frem for at skabe et tydeligt autoritetshierarki, hvor han udelukkende tager beslutningerne, hvor de udsatte unge efterlever dem (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 89). I interviewet beskriver Casper, at han ikke ønsker at være *bussemand*, men i stedet tillægge de unge det ansvar, som han mener, at de kan leve op til. Dette ansvar kan vi tydeligt mærke, at de unge vokser af, da de udstråler en stor tilfredshed ved at have indflydelse på det, de laver. De bliver ikke presset til at lave noget bestemt, men har mulighed for at udfolde deres kreativitet og faglighed i arbejdsopgaverne:

Casper: Man starter et sted og så får man på et tidspunkt i forløbet et vist ansvar for et projekt. Det er der flere af de unge der har haft. Og efterhånden som man får lidt erfaring så får man ansvar for et helt projekt for eksempel er der en af de unge, som lige nu har et projekt i Nørresundby for Huset Venture, det er hans første projekt. Men jeg har sagt til ham, at jeg selvfølgelig er med inde over, hvor vi andre er med inde over, men det er ham, der har ansvaret for at få skrevet ned og målt op og

finde ud af hvorfor nogle materialer vi skal bruge, være med til at lave det, være med til at sætte det op til slut.

Ud fra citatet kan det ses, at virksomheden er løst organiseret, fordi der ikke eksisterer et tydeligt autoritetshierarki, hvor lederen udelukkende definerer, hvilke opgaver der skal udføres. Derimod tildeles nogle unge ansvar for udførelsen af et projekt, hvilket kan være lige fra at måle op, til at lave produktet samt til at sætte produktet op til slut. Det betyder, at interaktionen mellem Casper og de udsatte unge skaber plads til kreativitet, hvor den unge får frie tøjler til at udføre arbejdsopgaven samtidig med, at Casper står klar til at hjælpe, hvis den unge får brug for sparring. Det hænger sammen med, at de unge starter et sted og udvikler erfaring til på et tidspunkt, at få tildelt ansvaret for et projekt. Når en ung får tildelt et projekt, så kan det derfor være et udtryk for, at der er skabt en tillidsfuld relation mellem den unge og Casper (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 89). For Casper er målet med at decentralisere beslutningskompetencerne, at give de unge mulighed for at tage initiativ samt ansvar. Argumentet for den flade struktur i Råt&Godt kan ses i ovenstående citat ved, at Casper ikke søger at styre de unge, ved at lege bussemand, som han selv kalder det (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 89-90). Ud fra ovenstående citat kan det udledes, at Casper anser de unge som selvstændige individer, der besidder evner i forhold til at tage ansvar. Desuden er der med den innovative organisation mulighed for, at udnytte de unges forskellige interesser og ressourcer, hvilket ses under interviewet med en af de unge:

Sylvia: Det er faktisk meget forskelligt. Det er mest sådan nogle kreative ting, jeg bygger ikke så meget som drengene gør. Men sådan nogle småting, som toiletpapirholdere og køkkenrulleholdere.

Citatet viser, at virksomheden søger at udnytte den enkeltes ressourcer, da Sylvia hovedsageligt laver kreative ting som eksempelvis smykker, toiletpapirholdere og køkkenrulleholdere. Fordelingen af arbejdsopgaver, er et billede på, at Råt&Godt er en innovativ organisation. Det hænger sammen med, at virksomheden tilgår arbejdsopgaver mindre stringent samt, at de unge har mulighed for at ytre, hvad de ikke ønsker at lave.

Sylvia har i denne relation fået mulighed for, at fravælge byggeopgaver mens hun har tilvalgt de kreative opgaver, og dermed fokuserer på, det, som hun finder interessant. Her er det essentielt at lægge fokus på, at det er i de færreste traditionelle entreprenørvirksomheder, hvor ansatte har mulighed for at undgå eller fravælge opgaver. Denne innovative organisation giver endvidere de unge mulighed for at arbejde mere kreativt, samt at følge deres ideer til dørs. Under interviewet med Sylvia bliver det tydeligt, at hun finder det mere meningsfuldt at møde op i virksomheden, når hun ikke bliver tvunget til at lave opgaver, som hun ikke finder interessante (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 89). Dermed bliver hendes holdninger og ønsker hørt, hvilket er et billede på, at arbejdsopgaver tilpasses den enkelte. Når det enkelte individ får indflydelse på sine arbejdsopgaver, så præsterer vedkommende ofte bedre, hvilket både er til gavn for den enkelte ung, som lærer at tro på sine egne evner, men også til gavn for virksomheden, som ofte vil opnå et bedre resultat samt mere tilfredse medarbejdere. Selvom Råt&Godt kan betegnes som en socialøkonomisk virksomhed så er det centralt, at produkterne er i bedste kvalitet, da virksomheden blandt andet lever af erhvervsdrift og derfor af kundernes interesse for Råt&Godts produkter (Udvalget for socialøkonomiske virksomheder, 2013, s. 9-12).

Plads til forskellighed

Under interviewet med Jonas nævner han, at man bare kan sige, hvis der er noget man virkelig ikke gider eller kan finde ud af:

Jonas: Og man kan også, hvis der er noget man virkelig ikke gider eller ikke kan finde ud af, så kan man også bare sige det, og så behøver man ikke lave mere af det.

Det er ikke kun Jonas, der finder det rart, at de unge ikke bliver tvunget til at udføre arbejdsopgaver, det er noget samtlige unge tillægger betydning med lethed og glæde i stemmen. De udsatte unge skaber derfor en fælles holdning om, at alle ikke kan det samme, samt at der skal være plads til forskellighed i virksomheden (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 89). Denne holdning kan endvidere hænge sammen med et tidligere citat, hvor Casper tildeler de unge forskelligt ansvar alt efter, hvor

meget erfaring de har tilegnet sig i virksomheden. Casper har derfor konstrueret en kultur gennem interaktionen med de unge, hvor han har skabt en platform for forskellighed. Der er plads til forskellighed både som mennesker, men også i det arbejde, som udføres. Under interviewene med de udsatte unge kommer det frem, at de har indblik i, hvad de andre unge godt kan lide at lave, samt hvad de andre unge ikke bryder sig om at lave. Nogle unge kan bedst lide at udføre snedkerarbejde, mens andre bedre kan lide at lave murerarbejde eller kreative opgaver. Det betyder, at gruppen afspejler tværfaglige sammensætninger, der gør det muligt at arbejde kreativt, koordinere arbejdsopgaverne decentralt samt at arbejde ud fra fleksibilitet i virksomheden. Sammensætningen af mennesker og muligheden for at arbejde fleksibelt ændrer sig naturligvis over tid, alt efter hvem der er i forløb (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 90).

Uformelt socialt arbejde

Den flade struktur som eksisterer i Råt&Godt bliver endvidere ekspliciteret i nedenstående observation:

I værkstedet er der generelt en afslappet stemning, hvor der er plads til jokes og sjove kommentarer. Casper fortæller til Katrine, at han har været på arbejde i bostedet hele natten og mødte op i værkstedet kl. 8. En af de unge tror, at Casper siger, at han har løst kryds og tværs hele natten. Mange griner og der bliver joket lidt med det. Herefter siger den samme ung, at hans bedsteforældre løser Sudoku når de skider, for der ligger altid en blyant og et foldet Sudoku hæfte klar på deres toilet. Der bliver joket med, hvordan de gør det i praksis og hvordan de beder om hjælp til at løse Sudokuen, når de sidder og skider.

Den afslappede stemning som er mellem de udsatte unge og lederen Casper, kommer til udtryk gennem den særlige jargon, der er mellem dem. Denne jargon kan ses som et billede på en flad struktur, hvor der ikke eksisterer noget tydeligt autoritetshierarki mellem de udsatte unge og lederen, derimod er forholdet i højere grad defineret ved en ligeværdig interaktion. Det betyder, at kommunikationen kan defineres ved at være horisontal, hvor individerne besidder et fælles sprog, som

skaber mulighed for at kommunikere uden de store misforståelser (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 250). Deres fælles sprog, er særligt humor, hvilket også giver mulighed for at forstå jokes som ovenstående. Deres fælles sprog muliggøres ved, at alle er samlet på et sted og har kontakt til hinanden i det daglige arbejde, hvilket kan være med til at opbløde de strukturelle forskelle i virksomheden og skabe forudsætninger for en ligeværdig interaktion. Den horisontale kommunikation kan overføres til det daglige arbejde, ved at alle defineres som betydningsfulde. Det hænger sammen med at joken i ovenstående observationsnote muligvis vil være et billede på mangel af respekt for nogle ledere, men for Casper virker det omvendt, da han griner på lige fod med alle andre. Det kan ses som et udtryk for, at han accepterer jargonen, og at Casper måske endda har konstrueret denne jargon. Der sker derfor et interaktionsmønster, som er med til at skabe accepterede måder at være på i virksomheden. Ovenstående kan være et billede på et uformelt socialt arbejde, hvor der er mere løse rammer for udførelsen af det sociale arbejde. Den vertikale kommunikation har endvidere en mindre plads i virksomheden, men opstår ved, at Casper har ansvaret for at arbejdsopgaverne bliver udført til tiden, samt at han til tider definerer den enkeltes arbejde. Det må dog siges at den horisontale kommunikation er den mest anvendte i Råt&Godt. Den vertikale og horisontale kommunikation er derfor tilstede i virksomheden alt efter behov (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 250).

Et onde ved den innovative organisationsstruktur

Selvom den innovative organisation har mange fordele, så opstår ulemperne gennem fordelene. Det hænger sammen med, at vi under empiriindsamlingen har oplevet at det uklare autoritetshierarki kan skabe vanskeligheder i forhold til at få løst mere rutineprægede opgaver, som eksempelvis at sende et prisoverslag (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 90).

Under observationen står Valdemar ved den tavle, som han er ved at udarbejde for Huset Venture i Nørresundby. Da vi kommer hen til ham spørger han Katrine, om hun ved om tilbuddet på tavlen er sendt til Huset Venture, da det var noget Råt&Godt havde lovet at gøre den pågældende dag, hvor de havde indgået aftale med virksomheden. Katrine siger: *nej, men at hun nok skal tjekke det næste gang*

hun kommer på arbejde. I denne situation virker Valdemar en smule frustreret, og man kan mærke at hele processen i forhold til tavlen, er ekstrem betydningsfuld for ham (Jacobsen & Thorsvik, 2008, s. 90). Processen handler muligvis ikke kun om at aflevere et godt fagligt resultat, men også om at give Huset Venture et positiv indtryk af Råt&Godt samt Valdemars arbejde, da han muligvis føler at have ansvar for resultatet. Dette kan være et billede på, at mere rutineprægede opgaver, som at sende et tilbud til en virksomhed bliver nedprioriteret i forhold til arbejdet med de udsatte unge. I sig selv er dette ikke en ulempe at prioriterer mennesker over administrative opgaver, men det er dog vigtigt, at de administrative opgaver også prioriteres for fortsat at opretholde en god relation til samarbejdspartnere. En anden mulighed kunne have været, at Casper ikke havde indvilget i at sende tilbuddet den pågældende dag, men at han derimod havde udarbejdet en mere fleksibel aftale i forhold til at sende tilbuddet. På den måde havde han været mere realistisk i forhold til udførelsen af de administrative opgaver.

Delkonklusion

Ud fra første del af analysen kan det udledes, at Casper har evnet at skabe et brand, hvor han både positionerer virksomheden i forhold til brugeren og betaleren. Det kommer til udtryk ved, at han både sætter fokus på nogle samfundsproblematikker, såsom håndværksfaget samt at han hjælper udsatte unge i retning af uddannelse. Endvidere evner han at positionerer virksomheden i forhold til de udsatte unge, da han har skabt et brand, hvor der er plads til det enkelte menneske, samt hvor den enkelte har mulighed for at få oplevelsen af at indgå i en ordinær virksomhed.

Vi kan desuden konkludere, at de unge tildeles ansvar i takt med deres erfaring i virksomheden. For nogle unge betyder det, at de tildeles ansvar for udarbejdelsen af et projekt, gennem dets forskellige faser. De unge lægger stort fokus på, at de ikke presses til at udføre arbejdsopgaver, som de ikke ønsker at lave, men at den enkelte altid har mulighed for at sige fra, hvis det er noget, de virkelig ikke gider eller ikke kan finde ud af. I Råt&Godt er der en flad struktur, hvor der ikke er noget tydeligt autoritetshierarki mellem de udsatte unge, ansatte og lederen, derimod indgår alle i en ligeværdig interaktion, hvor alle har ret til at blive hørt. Kommunikationen kan særligt defineres som horisontal, da der findes et fælles sprog, herunder en intern

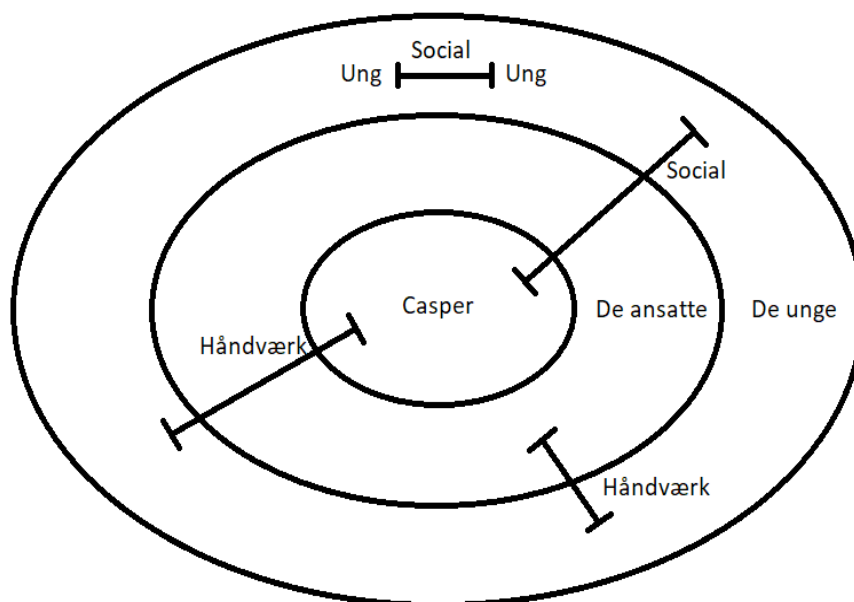

forståelse af hinanden i virksomheden. Den interne forståelse kommer til udtryk ved, at der er plads til forskellighed samt ved, at de unge har indsigt i, hvilke arbejdsopgaver de andre ikke bryder sig om at lave. Endvidere kan vi konkludere, at der er skabt et fælles sprog eller en særligt jargon, hvor humor er central måde at indgå i virksomheden på.

Praksisfællesskaberne i Råt&Godt

I denne del af analysen vil vi udfolde, hvordan de forskellige praksisfællesskaber konstrueres, samt hvordan et potentielt medlem opnår fuld deltagelse i dem. Først vil vi præsentere en figur som illustrerer de forskellige praksisfællesskaber, som vi har oplevet i virksomheden. Dernæst vil vi gå i dybden med praksisfællesskaberne, hvor vi vil sætte fokus på, hvordan individerne integreres i det enkelte praksisfællesskab. Afsnittet vil tage udgangspunkt i social læring, herunder begreberne situeret læring og praksisfællesskab.

Figur 1: Illustration over praksisfællesskab i Råt&Godt

Ovenstående figur illustrerer, hvordan praksisfællesskaberne er konstrueret i Råt&Godt. Figuren illustrerer både den sociale samt håndværksmæssige integration i praksisfællesskaberne, hvilket betyder, at figuren er en simplificering af

virkeligheden. I figuren ses der forskellige praksisfællesskaber, hvilket de fire pinde illustrerer. Ud for hver streg står der henholdsvis Håndværk eller Social, hvilket er et udtryk for hvilket praksisfællesskab, der er tale om. I indercirklen af figuren befinder lederen Casper sig, da han kan anses som mesterlære og som primære person i forhold til integration i praksisfællesskaberne. Fra indercirklen er der tegnet to pinde, som illustrerer, at Casper både integrerer de unge håndværksmæssigt og socialt. De ansatte kan anses som mesterlærere i forhold til håndværk, hvorfor de er befinder sig i den midterste cirkel. Det er derfor primært ud fra håndværk, at de ansatte integrerer de unge i praksisfællesskabet. De unge integrerer hinanden i et socialt praksisfællesskab, men med stor sandsynlighed integrerer de også hinanden via håndværk, dog har vi på baggrund af vores empiriske materiale ikke grundlag for at gå dybere ind i denne diskussion.

Håndværk som medlemsskab

Oplevelsen af, hvordan et individ opnår fuld deltagelse bliver tydeliggjort under interviewet med en af de unge i Råt&Godt:

Jonas: Både sådan rigtig tømrerarbejde, snedkerarbejde og jamen forskellige slags også lidt murerarbejde og lidt jamen forfaldende arbejde, altså sådan det, man får lov at prøve en masse ting herude og også, hvis man har en idé med et eller andet, som man gerne vil lave eller et materialer man gerne vil lave i. Jamen så er Casper til at snakke med om det, og så prøver man at se, om der er et eller andet man kan lave ud af det, hvis man synes det kunne være sjovt. Det er også virkelig fedt i stedet for, at der bare er, du kan lave de her tre ting, der er de her tre ting at vælge imellem, du kan lave. Så er det meget federe sådan, at man så måske selv kan komme og sige kunne det ikke være fedt at lave ud af... beton og så kigger på jo kan man lave det ud af beton og hvad skal der til for det og så prøver vi. Det er også, det er kanonfedt. Og det giver noget, ja noget afklaring: hvad er det? Men man får ligesom lov til at prøve nogle forskellige ting.

I citatet ses de interaktionsmønstre, som foregår i forhold til konstruktionen af det håndværksmæssige praksisfællesskab mellem de unge og Casper. Konstruktionen af praksisfællesskabet foregår ved, at der er mulighed for at prøve forskellige håndværk af og komme med idéer til, hvordan opgaverne skal udføres. For at opnå fuld deltagelse i praksisfællesskabet kan det være af afgørende betydning, at de udsatte unge kommer med idéer til udførelsen af opgaver. Det hænger sammen med, at der foregår en ligeværdig interaktion i Råt&Godt, hvor alle bidrager til at skabe et rart sted. Indføring af individet i praksisfællesskabet sker dermed ved, at den enkelte engagerer sig i sine arbejdsopgaver og på den måde i fællesskabet (Wenger, 2004, s. 91). For de udsatte unge kan det føre til, at deres engagement i arbejdsopgaver skaber et meningsfuldt arbejde. For Casper kan de unges engagement føre til en tro på de unges evner, hvilket kan forstærke de unges egen tro på sig selv og føre til at udfordre deres individuelle håndværksmæssige kompetencer. Derfor kan det ses som betydningsfuldt, at den unge hjælpes på vej, ved at vedkommende støttes til at prøve sig frem, hvor der bliver talt om opgaven og givet rum til at udføre den enkeltes idéer i praksis. Dette kan være et udtryk for, at der i Råt&Godt gentagende gange sker meningsforhandlinger, som udmøntes i en forståelse af, at det betaler sig at fremsige egne idéer (Wenger, 2004, s. 68). Endvidere kan meningsforhandling føre til, at de udsatte unge udvikler deres faglige samt personlige kompetencer, da de muligvis får en oplevelse af, at de selv kan. Indførelsen i det håndværksmæssige praksisfællesskab foregår derved igennem interaktion. Ud fra citatet kan det endvidere udledes, at et ønskværdigt praksisfællesskab er et, hvor det enkelte medlem har indflydelse. Det ses ud fra, at de unge ikke får tildelt fastlåste opgaver, men at den enkelte ung derimod er med til at definere sine egne opgaver.

Social mening

Ud fra ovenstående analyse ses det, hvordan det enkelte individ integreres i praksisfællesskabet gennem interaktion. Individets integration i praksisfællesskabet foregår endvidere ud fra den enkeltes oplevelse af at være fuldgældigt medlem. Det hænger sammen med, at der ikke behøver at være overensstemmelse mellem forskellige medlemmers behov i forhold til at opnå medlemskab i et fællesskab (Wenger, 2004, s. 91). I forhold til at være fuldgældigt medlem kan det udledes, at

arbejdet er meningsfuldt for Valdemar og Jonas, hvis de gør nytte, mens sammenholdet gør arbejdet meningsfuldt for Sylvia. Det betyder, at der ikke kan opstilles entydige vilkår for at være medlem, men at det er centralt, at virksomheden sikrer sig at have kendskab til i den enkeltes behov. I Råt&Godt er det muligt at have kendskab til den enkeltes behov gennem den tætte relation og det gensidig engagement, som de unge, ansatte og Casper, har til hinanden i arbejdet. Individets oplevelse af fulgyldigt medlemsskab er endvidere vigtigt for, at vedkomne får oplevelsen af at høre til, samt for at skabe forudsætninger for social læring. Det er i denne forbindelse interessant, at diskutere, hvorfor de unge har en positiv oplevelse af arbejdet i Råt&Godt. Det kan hænge sammen med, at de tre unges behov, stemmer overens med Caspers tilgang til det sociale arbejde.

Casper: Og føle at man gør nytte...Og så er det sociale meget i fokus, ved at bruge relationsarbejde sindssygt meget, sørge for at få en god, tæt og hyggelig relation til de unge, så de kan mærke at man vil dem. Det tror jeg, at de har behov for. De har nok gange i deres liv mærket at folk ikke vil dem, fordi de ikke lige passede ind.

Casper lægger stor vægt på relationer og oplevelsen af mening, i arbejdet med de unge. Det kan dermed ses som, at de udsatte unge har tillært sig de behov, som Casper normativt har opstillet for praksisfællesskabet samt for udførelsen af det sociale arbejde. De tre unges behov kan være et billede på, at de har tilegnet sig social læring, og på den måde er blevet yderligere integreret i praksisfællesskabet. Det er sket ved at de unge har tilegnet sig den mening som eksisterer i den sociale samhandling. Den sociale mening er derfor blevet individets mening.

En relevant overvejelse er derfor, hvad det vil betyde hvis en ung ikke matcher de behov som der lægges vægt på i tilbuddet? Vil det kunne betyde, at der sker en udelukkes af nogle unge, som har andre behov end dem som Casper anskuer som vigtige i det sociale arbejde. Samtidig er det i denne forbindelse et essentielt spørgsmål, om det er Casper som fastsætter behovene eller om der sker en forhandling af behovene gennem interaktionen.

En klods om benet

Valdemar og Jonas frem til vigtigheden af meningsfuldt arbejde gennem tidligere aktiveringstilbud tilbud. Mange af de socialt udsatte unge i Råt&Godt har været i det offentlige system gennem flere år og nogle af dem har derfor indgået i andre aktiveringstilbud tilbud end Råt&Godt. De unge beskriver generelt de andre tilbud som meget forskellige fra Råt&Godt. Jonas har eksempelvis været i et metalværksted for unge på offentlig forsørgelse. Her mødte han ind kl. 8 om morgenen og havde fri kl. 14. Han beskriver det ved, at de blev overladt meget til sig selv, og at læreren kun kom for at sige godmorgen samt for at tjekke, om alle var mødt ind. Jonas beskriver oplevelserne i metalværkstedet på følgende måde:

Jonas: ...For det første, er du helt alene, og du har kun den her ene slags jern, som du kan lave noget ud af, og det er jo begrænset, hvad man kan lave, og det var ikke sådan, at man kunne snakke om, at kunne vi ikke få noget andet. Ej det var sådan det var.

Katrine: Ja okay.

Jonas: Det er ikke så sjovt altså. Altså det er heller ikke særligt motiverende, det gør ikke, at man har lyst til at komme igen dagen efter.

Den måde Jonas fortæller om sin periode i metalværkstedet bærer præg af, at han ikke fik den hjælp og støtte, som han havde brug for på daværende tidspunkt. Perioden i metalværkstedet virker nærmest som en skamplet på hans selvværd og identitet, da vi under interviewet tydeligt kan mærke, at han gerne ville have været denne periode foruden. Det kan vi mærke ved, at han hænger med hovedet og lyder trist, når han refererer til sin tid i værkstedet. Arbejdsgangene i metalværkstedet bærer endvidere præg af objektsyn, hvor der er en forståelse af, at de ansatte ved bedst og at borgeren må indrette sig for at modtage offentlig forsørgelse (Skytte, 2013, s. 11). Der er endvidere tale om en høj grad af standardisering og undladelsessynd. Undladelsessynd opstår ved, at Jonas og de andre unge ikke lyttes til, overlades til dem i løbet af arbejdsdagen, at de ikke bliver vist tiltro samt at de ikke bliver taget seriøst i forhold til deres problemstillinger (Skytte, 2013, s. 26).

Under arbejdet i metalværkstedet opstår der standardisering ved, at der er meget faste rammer for udførelsen af arbejdet, da de unge hverken har mulighed for at spørge en lærer til råds eller bringe deres egne meninger i spil i forhold til, hvilke materialer de ønsker anvende.

Inden Valdemar startede i Råt&Godt blev han visiteret til et forløb i KaffeFair desuden har han gået på flere voksenskoler:

Valdemar: (...) Før det der har jeg været på Kaffe Fair og voksenskoler og sådan noget, det har ikke givet nogen mening for mig. Og så havde jeg bare gået rundt og troet der, at okay nu bliver jeg sat ud til alle de her ting, fordi jeg ikke kan finde ud af noget som helst også kører den ligesom.

Tilbuddene hjalp ikke Valdemar til at få det bedre, samt til at opnå en større tro på sig selv. Derimod blev hans følelse af mindreværd forstærket, hvor han til tilskrev sig en oplevelse af, at han ikke kunne finde ud af noget som helst, og derfor var blevet placeret i de forskellige tilbud. Tilbuddene blev derfor en forhindring på Valdemars vej til at få det bedre, hvilket må siges at være paradoksalt for et aktiveringstilbud, der burde hjælpe udsatte unge. Et argument for at de socialt rettede tilbud hverken hjalp Valdemar eller Jonas kan være, at de aldrig fik følelsen af at høre til i praksisfællesskabet. Når et potentielt medlem ikke får mulighed for at opnå deltagelse i praksisfællesskabet betyder det, at der ikke er opstillet de rette forudsætninger for at opnå social læring (Lave & Wenger, 2003, s. 37). Det sociale læringsmiljø førte derfor til, at de unge aldrig fandt sig til rette i nogle af tilbuddene. Under Valdemars tid i KaffeFair oplevede han endvidere, at han ikke gjorde nytte samt arbejdet ikke var meningsfuldt:

Valdemar: KaffeFair, det er en restaurant, men på en travl dag kom der måske fire eller fem mennesker ind og drak en kop kaffe. Så jeg stod i opvasken hele dagen eller stod og skrællede kartofler hele dagen, det er ikke rigtig noget der giver nogen mening når man bare står og glor med det.

I et praksisfællesskab er det centralt, at alle medlemmer har en følelse af at gøre nytte, da det kan fremme et individs legitimitet i praksisfællesskabet (Wenger, 2004, s. 122). Et arbejde, hvor de unge står og gløder meget af dagen, eller hvor de ikke har indflydelse på deres arbejdsopgaver kan være konstituerende for de to unges oplevelse af, ikke at være en del af praksisfællesskaberne. Herunder kan det diskuteres, om der er tale om et praksisfællesskab, når både Jonas og Valdemar er overladt meget til sig selv. Det hænger sammen med at intet blev defineret gennem interaktion og at de sociale læringsmiljøer ikke opstiller forudsætningerne for, at social læring kan finde sted. Derfor endte aktiveringstilbuddene med at blive en klods om benet i stedet for at blive en reel indgang til social læring og udvikling (Wenger, 2004, s. 121). Af tidligere analyse er det kommet frem, at Jonas og Valdemar har haft modsatrettede oplevelser i Råt&Godt, hvor de anskuer arbejdet som meningsfuldt. Det er interessant, da oplevelsen af mening er konstituerende for deres følelse af at høre til i praksisfællesskabet (Lave & Wenger, 2003, s. 17).

Socialintegration i Råt&Godt

Det bliver klart under interviewet med Casper, at han agerer som mesterlære og at han har et udtalt ønske om, at de unge oplever læring i forhold til håndtering af dagligdagsopgaver:

Casper: Jeg prøver sådan lidt indirekte for ikke at hænge nogen ud, sådan noget med hygiejne, hvis jeg kan se at der er nogle der trænger til et bad. Så nævner jeg tit mig selv som eksempel, når jeg har været på arbejde så tager jeg gerne ned og træner, og så tager jeg et bad. For man behøver ikke, at sige til dem foran alle de andre, at du trænger til at gå i bad. Men hvis man nu hele tiden bruger sig selv som eksempel, så kopierer de tit det.

Dette citat kan være et udtryk for den sociale integration, som foregår i praksisfællesskabet mellem Casper og de unge, se figur 1: Illustration over praksisfællesskab i Råt&Godt.

Casper søger at indføre de unge i det sociale praksisfællesskab ved at vise dem, hvordan man er en del af praksisfællesskabet i Råt&Godt. Det gør han ved, at bruge

sig selv som eksempel, hvor han tillærer de unge sociale normer for blandt andet hygiejne. Det at have god hygiejne kan ses som et vigtigt trin på vejen til at blive integreret i det sociale fællesskab, og kan være en forudsætning for at opnå fuldgyldigt medlemsskab. På den måde opstiller Casper en normativ definition for, hvornår de udsatte unge er en del af praksisfællesskabet. Grunden til, at nogle af de unge ikke har fokus på hygiejne kan være, at de ikke har lært vigtigheden af hygiejne under deres opvækst, samt at de har mange andre problemstillinger, som fylder mere i deres bevidsthed. I citatet fastsætter Casper sin rolle som mesterlære, ved at konstruere en diskurs for, hvad der opfattes som det normativt korrekte. Diskursen kan endvidere sammenlignes med den samfundsmæssige diskurs, som omhandler at de unge skal lære at tage ansvar for deres liv (jf. problemfelt) (Wenger, 2004, s. 174 & 188). Caspers fokus på at lære de unge om personlig hygiejne kan være en måde, hvorpå han forbereder dem til at blive en del af uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet.

En del af et fællesskab

Når man træder ind i Råt&Godt bliver det klart, at der er tale om ét stort fællesskab, hvor der sker læring inden for andre områder end blot det håndværksmæssige. Vi oplever allerede ved starten af observationen, hvordan fællesskabet udspiller sig:

Ved dagens start står vi på sidelinjen og ser på, hvordan de udsatte unge, lederen og de ansatte hilser på hinanden, med et kram eller et langt og fast håndtryk. Krammene foregår med afslappede bevægelser, hvor de går roligt hen imod hinanden, klapper hinanden på ryggen et par gange, og kommer derudover ikke for tæt på hinanden under krammet. Vi kan mærke at den stærke relation, som de har mellem hinanden spredes gennem luften som en særlig stemning, der fylder den gamle DSB remisse med smil og latter.

Vignetten kan være et billede på, at der sker situeret læring, ved at der i situationen er konstrueret en fælles forståelse af, hvordan der skabes et inddragende og positivt praksisfællesskab på en arbejdsplads. Krammet kan derfor være en måde, hvorpå individerne udtrykker, at de gerne vil hinanden samt et fælles repertoire for,

hvordan man er sammen i Råt&Godt. Derudover kan fokuset på relationelle forhold give de unge en oplevelse af, at alle i Råt&Godt engagerer sig i hinanden. Krammet kan samtidig ses som en konstruktion af et socialt læringsrum, da nogle af de unge muligvis ikke er vant til at give kram samt til at have fysisk kontakt, når de møder andre (Lave & Wenger, 2003, s. 47). Det kan derfor være med til at give de unge en oplevelse af, at det er en rar måde at starte dagen på, samt en måde at sprede positiv stemning. Når Casper giver plads til kram, og selv krammer de unge, kan det være et tegn på, at han ser en vigtighed i at skabe en nær relation til de unge. Krammet kan derfor være en måde at søge at styrke medlemmernes interne sociale relation samt for at integrerer nye medlemmer i fællesskabet. Den måde de unge og ansatte hilser på hinanden, med kram og glæde kan være medvirkende til at skabe den positive stemning i praksisfællesskabet. Casper søger dermed, at give de unge en følelse af at være en del af et fællesskab, da han muligvis ser krammet som en vigtig del af de unges udvikling (Wenger, 2004, s. 220). Det kan derfor forstås som afgørende for Casper, at de unge har en følelse af at indgå i en tryk relation.

Social læring

I Råt&Godt er der et tydeligt, at de unge har en tæt relation, hvor de spejler sig i hinanden:

Valdemar: Det giver mit billede af, at det ikke er et umuligt problem, at jeg ikke er den eneste der ligesom står med det, og at der er nogen, der er kommet længere end mig, og der er nogen, der ikke er kommet lige så langt som mig. Det er der, vi har noget at lære af hinanden.

Citatet kan det være et billede på, hvordan de unge integrerer hinanden i det sociale praksisfællesskab jf. Figur 1: Illustration af praksisfællesskab i Råt&Godt. Valdemar tilskriver ung-ung interaktionen stor betydning, da han opnår en oplevelse af, at hans problemer bliver mere overkommelige, når man ser at man ikke er den eneste med problemer. Det kan betyde, at det sociale praksisfællesskab mellem de unge er konstrueret ud fra en forståelse af, at alle har problemer af den ene eller anden karakter, samt at det er acceptabelt, at de ikke er nået lige langt i sin udvikling.

Endvidere indgår der et fælles repertoire i fællesskabet, som omhandler at alle er i gang med en udvikling, hvor de søger mod et fælles mål (Wenger, 2004, s. 100). Det fælles mål kan ud fra Valdemars citat siges at være ønsket om at få det bedre samt at rykke sig fra der, hvor de er nu. Samtidig er han opmærksom på, hvordan de unge kan bruge hinanden samt lære af hinanden, da han opfatter sig selv og de andre unge som værende i en social læringsproces (Lave & Wenger, 2003, s. 31). Jonas giver i interviewet ligeledes udtryk for at de unge lærer af hinanden:

Katrine: Hvad vil du beskrive som det vigtigste du har lært i Råt&Godt?

Jonas: Øhm jae det er vel, at det er okay ikke at være helt på toppen, og at det er vi mange, der ikke er. Altså sådan, at selvom man synes at måske kan stå lidt alene med nogle ting eller sådan noget, så gør man det aldrig. Og man vil altid have venner til at hjælpe og sådan så det.

Af ovenstående kan det udledes, at de udsatte unge vægter det sociale fællesskab, hvor de er bevidste om at være støtte for hinanden gennem en social læringsproces. Den sociale læringsproces foregår gennem et interaktionsmønster, hvor de unge ikke nødvendigvis behøver at tale om deres problemer, men at de derimod har en intern forståelse for og et kendskab til hinanden, som gør, at de ikke behøver at fortælle, hvordan de har det. Dette interaktionsmønster fører til, at de udsatte unge har en oplevelse af, at de aldrig står alene med et problem. Det hænger sammen med det sociale læringsmiljø, hvor der er plads til at have en dårlig dag, samt hvor det er acceptabelt ikke at være på toppen. Det kan endvidere uddybes ved, at Jonas har tidligere lidt af depression, angst og PTSD, hvilket han har haft rigtig svært ved at acceptere. Han har gennem interaktionen opnået en forståelse af, at der er andre, der har det ligesom ham selv. Interaktionen med de andre unge kan dermed have gavnet ham til at få det bedre, ved at han har fået mulighed for at dele sine problemer med andre. Ligeledes deler andre unge i Råt&Godt deres problemer med ham. Det kan derfor forstås som, at der er en fortrolighed og accept blandt de unge, hvor problemer ikke er noget, som man holder for sig selv, men derimod deler med hinanden. Endvidere kan det være et billede på det fællesskab som de unge har opbygget, hvor de ser hinanden, som venner samt investerer tid i hinanden.

Simultant kan det være et billede på, at den enkelte ung hjælper sig selv, ved at hjælpe andre.

Det sociale fællesskab

De unge og Casper kan ses som havende en oplevelse af fælles virksomhed, hvor de blandt andet oplever en gensidig ansvarlighed for hinanden. Det kan ses ved, at de i fællesskab har forhandlet en fælles forståelse for, hvad det indebærer at være en del af Råt&Godt (Wenger, 2004, s. 90-91). Gennem de unges og Caspers interaktion er der skabt et gensidigt engagement. Dette engagement beskriver Sylvia ligeledes gennem vigtigheden af et godt sammenhold:

Sylvia: Hvad det bedste er, det må være det sammenhold man har hernede, og at Casper han er så tålmodig, hvis man kan sige det sådan, og så er han rigtig sød til at hjælpe. (...) Men ja det at der er så åbent hernede også med hensyn til, hvis der er nogen problemer, så er Casper villig til at hjælpe lige meget, hvor store eller små problemerne er. Det kan jeg rigtig godt lide.

Sylvias udsagn er et billede på, at der er konstrueret en fælles forståelse om at Råt&Godt er et sted, hvor de unge kan komme med deres problemer og samtidig bliver taget med på råd. Sylvia beskriver en stor fællesskabsfølelse gennem den åbenhed, som er i værkstedet, hvilket kan være et tegn på, at der er en tæt relation i Råt&Godt. Sylvias udsagn kan derfor være med til, at understrege at Råt&Godt kan defineres som et praksisfællesskab, hvilket også kan udledes af interviewet med Valdemar:

Valdemar: Ja, det giver en form for ansvar overfor ens kollegaer hernede. Hvis jeg har en dårlig dag hernede så kommer der nogen og snakker til mig om det, og hvis der er nogen andre der har en dårlig dag så kan jeg komme til dem og snakke om det. Det tror jeg at det hjælper rigtig meget fremover, at man ligesom godt ved at man godt kan snakke om sine problemer og at det ikke bare er et problem som man selv går rundt og slæber på.

Valdemars udsagn er et udtryk for, at de unge har et gensidigt engagement i den måde de unge tager ansvar overfor hinanden. Samtidig er engagementet med til at skabe deres fælles repertoire og fælles virksomhed, hvilket er afgørende for, at der sker opretholdelse af praksisfællesskabet (Wenger, 2004, s. 90). Det bliver tydeligt ved at de unge opfatter Råt&Godt som mere, end blot en indtægtskilde. Det er samtidig interessant, at de unge har opnået erfaring og læring i, at de kan bruge hinanden, hvis de oplever problemer (Wenger, 2004, s. 91). De unge opnår dermed en oplevelse af, at de unge lærer i udførelsen af arbejdet. Dette kan ses som helt centralt i forhold til de unges udvikling og identitetsdannelse, da de lærer at snakke om deres problemer.

Fælles meningsforhandling

I Råt&Godt har alle fælles arbejdsjakker og deres egen trækasse:

Ved starten af dagen finder de unge deres personlige trækasse frem, som er det første produkt de har fremstillet i værkstedet. Trækasserne står placeret på hylder ved køkkenet og er altid placeret på den samme plads. Der står ikke navn ud for den enkeltes kasse, men alle ved tydeligvis, hvor deres kasse har plads. Det er tydeligt, at kasserne er meget personlig for de unge, da alle har gjort noget ud af deres kasse ved blandt andet at sætte håndtag på, andre har brændemærket mønstre eller navn i trækassen. Nede i trækassen har de unge deres arbejdstøj og nogle personlige ejendele som et krus, nøgler og solbriller. Ved dagens start opstår der en fællesskabsfølelse, når de unge skifter fra deres almindelige tøj og over til sikkerhedssko, t-shirts og termojakker med Råt&Godt logo på. Denne fællesskabsfølelse ligger som et usynligt bånd, der binder de unge, lederen og de ansatte sammen. Tøjskiftet foregår inden morgenbriefing kl. 9.30 og sker i et afslappet samt langsommeligt tempo, hvor nogle går hen til deres trækasse og tager den frem stiller den på gulvet og skifter tøj, mens andre fortsat står og snakker. Der bliver ikke talt om tøjskiftet, det er derimod noget, som sker helt af sig selv i et roligt tempo uden hast og jag.

Det kan forstås som, at Råt&Godt jakkerne, t-shirts og sikkerhedsskoene hjælper de udsatte unge til at styrke deres oplevelse af at være en del af fællesskabet. Det hænger sammen med, at tøjet kan være et symbol på, at de udsatte unge, de ansatte og Casper er en del af det håndværksmæssige praksisfællesskab, når de trækker i arbejdstøjet. For nyankomne er logoet, trækassen samt det fælles arbejdstøj med til at højne deres mulighed for deltagelse i praksisfællesskabet. Trækassen kan være et symbol på, at den nyankomne er blevet en del af fællesskabet, ved at den nye ung gennem udarbejdelse af trækassen kommer igennem samme optagelsesproces, som veteranerne. Trækassen er derfor et symbol på, at være et legitimt medlem af praksisfællesskabet. Endvidere forestiller vi os, at de unge der endnu ikke har nogen trækasse kan have oplevelse af, at de ikke er en del af praksisfællesskabet, da de ikke kan indgå i den samme interaktion, som de andre unge, hvor de tager deres trækasse frem, og skifter tøj. Trækassen er derfor ikke kun et fysisk symbol, men også medskaber af den unges forudsætninger for, at indgå i det håndværksmæssige samt det sociale praksisfællesskab. Det hænger sammen med, at de to former for praksisfællesskab forudsætter hinanden, for uden det håndværksmæssige praksisfællesskab vil der ikke være forudsætninger for det sociale praksisfællesskab og vice versa. Placeringen af de unges trækasser er endvidere af central betydning. Det hænger sammen med, at trækasserne som regel står på den samme plads i reolen, og hvis den sættes forkert rykkes den tilbage på den "rigtige plads" af en af veteranerne. På den måde er veteranerne med til at skabe meningsindholdet i praksisfællesskabet, samt med til at give nyankomne mulighed for at deltage i praksisfællesskabet (Lave & Wenger, 2003, s. 31). Samtidig er den nyankomnes fremstilling af trækassen også startskuddet til den unges kvalificeringsproces, hvor vedkommende opnår mulighed for deltagelse i praksisfællesskabet.

Arbejdstøjet bliver desuden et symbol på en overgang fra at være civil, hvor den enkelte kan have mærkater på sig som fleksjobber, socialt udsat, leder og så videre til, at alle indgår i en ligeværdig interaktion, hvor kategorisering ikke længere er på spil. Ud fra vignetten bliver det tydeligt, at arbejdstøjet er med til at skabe et usynligt bånd, som øger fællesskabsfølelsen mellem alle i Råt&Godt. Det kan arbejdstøjet, fordi det er med til at udligne sociale skel samt med til at skabe et billede på, at vi

alle er ligeværdige. Arbejdstøjet og logoet er dermed en tingsliggørelse, der giver de unge, de ansatte og lederen mulighed for at systematisere deres meningsforhandlinger. Dette systematiserede fokus på fællesskabsfølelsen og på at alle er ligeværdige i Råt&Godt, kan samtidig give en oplevelse af stigende deltagelse. Det hænger sammen med, at logoet er en måde at ikklæde sig et bestemt brand. Som beskrevet i afsnittet, Et attraktivt brand, har Casper skabt et brand, som udsatte unge efterspørger at blive en del af. Logoet på tøjet samt det, at alle ikklæder sig ens tøj kan være et symbol på, at de udsatte unge, de ansatte og Casper indgår i en fælles interaktion. Det hænger sammen med, at interaktionen skaber grundlag for meningsforhandling, hvor ligeværdig interaktion og afslappede bevægelser er et billede på den meningsforhandling, som er skabt under interaktion mellem informanterne, og som desuden er konstituerende for både de håndværksmæssige samt de sociale praksisfællesskaber (Wenger, 2004, s. 85). Arbejdstøjet samt at have afslappede bevægelser bliver derfor en forudsætning for at blive optaget i praksisfællesskaberne.

Delkonklusion

I denne del af analysen har vi særligt lagt fokus på, hvordan de forskellige praksisfællesskaber er blevet konstrueret, samt hvordan individerne integreres i praksisfællesskabet. Heraf kan vi konkludere, at de udsatte unge integreres i det håndværksmæssige praksisfællesskab ved, at de får lov til at prøve sig frem, der bliver lyttet til den enkeltes ideer og den unge tages med på råd, når et nyt projekt igangsættes. For at opnå fuld deltagelse i det håndværksmæssige praksisfællesskabet har vi fundet frem til, at det er vigtigt, at den udsatte ung engagerer sig i sine arbejdsopgaver. Når den enkelte ung engagerer sig i sine opgaver, engagerer vedkommende sig i praksisfællesskabet. For at opnå fuld deltagelse i praksisfællesskabet kan vi konkludere vigtigheden af, at de unges behov samt ønsker opfyldes i et praksisfællesskab. Generelt har vi gennem alle praksisfællesskaber fundet frem til, at en ligeværdig interaktion er særdeles relevant, og tillægges stor betydning i virksomheden. Den måde, som Casper integrerer de udsatte unge i det sociale praksisfællesskab er gennem en ligeværdig interaktion. Her har vi fundet frem til, at Casper opstiller en normativ definition for, hvornår de

unge er den del af praksisfællesskabet, da han anskuer hygiejne som en vigtig del af den sociale læring og som første skridt i retning af at blive integreret i det sociale praksisfællesskab. Desuden kan vi konkludere, at der er et stærkt fællesskab mellem alle i Råt&Godt, hvilket blandt andet kommer til udtryk gennem den måde, hvorpå der hilses godmorgen med kram og faste håndtryk. Der er en stærk fællesskabsfølelse i Råt&Godt, hvor vi kan mærke, at de unge gerne vil hinanden samt, hvor der er plads til, at de unge ikke er nået lige langt i deres udvikling. På den måde er de udsatte unge en støtte for hinanden gennem en social læringsproces, hvor de har en intern forståelse for hinanden, som gør sproget mindre betydningsfuldt. Heraf kan vi konkludere, at de unge har en fælles oplevelse af, at de aldrig står alene med et problem, da de altid har nogle i nærheden, som forstår dem. Vi er derfor kommet frem til, at der er en stærk fællesskabsfølelse virksomheden. Denne fællesskabsfølelse kommer blandt andet til udtryk gennem de fysiske symboler, såsom arbejdstøjet og trækassen. Ud fra dette kan det konkluderes, at brugen af arbejdstøjet og trækassen er afgørende for den unges mulighed for at opnå fuld deltagelse i praksisfællesskaberne.

Socialt arbejde i Råt&Godt

I denne del af analysen vil vi sætte fokus på, hvordan den unge udvikler sig gennem det sociale arbejde i Råt&Godt. Vi har valgt at inddrage begreber om socialt arbejde der, kan relateres til den enkeltes kontekst. Desuden vil vi kontinuerligt have fokus på den sociale læring, hvor vi vil inddrage begreberne situeret læring og praksisfællesskab. Vi er bevidste om, at vi tidligere har inddraget disse begreber, men vil i denne analysedel særligt fokusere på dem i forhold til, hvordan det enkelte individ udvikler sig i relation til det sociale arbejde.

Bekymring for hinanden

Ved morgenbriefingen bliver forståelsen af de unge og deres læring ligeledes tydelig. Vi har i den forbindelse opstillet følgende vignette, der omhandler en situation som udspiller sig i forbindelse med morgenbriefingen:

Normalt holdes der morgenbriefing hver morgen kl. 9.30, men en ung er ikke dukket op og Casper prøver derfor at ringe til ham. Den unge tager ikke

telefonen og Casper prøver i stedet at skrive en sms til ham. I denne situation har Casper et øget fokus på, hvorfor den unge ikke er dukket op, frem for på hans manglende tilstedeværelse. Under interviewet nævner Valdemar også at der er en stor forståelse af, hvis man har brug for en fridag eller hvis man har en dårlig dag. Denne forståelse bliver tydelig i situationen, hvor den unge fyr ikke dukker op. Der er flere af de unge, som viser bekymring over hans manglende tilstedeværelse.

Det bliver i denne situation tydeliggjort, at de sociale og menneskelige forhold vægtes højere end det produktionsmæssige hensyn. Det er et billede på, at Råt&Godt favner et andet og mere socialt element, end en traditionel produktionsvirksomhed gør. I en mere traditionel organisation forestiller vi os, at en arbejdsgiver ikke vil acceptere og dermed fyre en ansat, hvis den ansatte lader være med at møde op en dag, uden at have en gyldig grund. Når en ung ikke møder op i Råt&Godt har Casper fokus på, hvorfor den udsatte ung ikke møder op, frem for på at udsætte den unge for sanktioner. Det kan derfor udledes at Casper har påtaget sig en rolle som socialarbejder, hvor han søger at hjælpe den unge til at mestre sine problemer frem for at sanktionere de udsatte unge. Denne tilgang kan ses som et billede på ligeværdigt socialt arbejde, hvor det sociale arbejde foregår gennem inddragende interaktion. Den inddragende interaktion sker ved, at Casper ringer og skriver til den unge, som ikke møder op, hvilket endvidere kan være et udtryk for, at han lægger fokus på, at den unge skal føle sig værdsat og have lyst til at møde op i virksomheden. Dette interaktionsmønster kan ses som et billede på en intern forståelse af og bekymring for hinanden i praksisfællesskabet, hvilket anskues som en central del af den sociale læring i Råt&Godt. Fokuset på hvorfor vedkommende ikke er dukket op kan give de unge en indsigt i samt en forståelse for, at den enkelte aldrig er overladt til sig selv, men at vedkommende derimod er en del af et fællesskab. Desuden kan Caspers interesse lære de unge, at der kan være mange grunde til, at man udebliver samt, at det er vigtigt at have forståelse for, hvorfor den unge ikke er dukket op. Casper søger dermed at lære de unge at være medfølende både over for dem selv og over for hinanden. Dette kan være et udtryk for at Casper føler empati for de unge, hvor han søger at sætte sig i den unges sted og søger at

forstå, hvorfor den unge ikke er mødt op. Hvis Casper derimod havde reageret ved, at skælde ud og blive sur, vil det muligvis have skabt en negativ stemning uden refleksion hos de unge. Derudover kan det have skabt en kløft mellem Casper som socialarbejder og udsatte unge, der kan bidrage til at de unge opfatter Casper som bedreviddende. I det sociale arbejde sættes der fokus på vigtigheden af ligeværdigt socialt arbejde, da det er med til at udligne magtforholdet mellem socialarbejder og borger (Eide & Eide, 2009, s. 48). Samtidig kan den bekymring, som opleves hos de unge og Casper, medføre at de unge bliver bevidste om at give besked, hvis de ikke er i stand til at møde op i virksomheden. Det kan desuden give de udsatte unge en positiv oplevelse af, at deres personlige velbefindende bliver set som vigtigt i Råt&Godt. På den måde lærer de udsatte unge at mestre deres problemer på en mere hensigtsfuld måde, end de tidligere har gjort. De lærer samtidig, at de menneskelige forhold er af stor betydning, samt at det er vigtigt at bekymre sig om hinanden i et fællesskab. Et yderligere eksempel på situeret læring oplever vi i observationen i forbindelse med forberedelse af frokosten (Wenger, 2004, s. 59). Den fælles frokost er kendetegnet ved, at de unge hver dag er med til at forbedre frokosten. Det sker ved at de unge skiftes til at være dagens kaptajn, som har ansvar for, at der bliver kogt æg, dækket bord og så videre. Under forberedelsen af frokosten er der en venskabelig tone og en stor hjælpsomhed:

Først undrer jeg mig over at det ikke er kaptajnen, der påbegynder madlavningen, men at det derimod er en af de andre unge der begynder at koge æg.

Observationsnoterne kan ses som et udtryk for, at de unge har en oplevelse af at være en del af et fællesskab, hvor de gennem sammenhold og hjælpsomhed kan få dagen til at fungere. Det kan derfor forstås som, at de unge oplever Råt&Godt, som et fællesskab, der er af familiær karakter, hvor alle hjælper og støtter hinanden. Fællesskabet kan derfor være af afgørende betydning for de unges sociale læring, da der bliver skabt et læringsrum med plads til at læring kan finde sted. Dette kan forklares ud fra situeret læring, hvor læring netop er forbundet med deltagelse i sociale relationer (Lave & Wenger, 2003, s. 31).

Øget selvværd

Sylvia beskriver under interviewet, hvad der har været hendes største udfordring, da hun startede i Råt&Godt:

Sylvia: Jamen det er nok mest det, at kunne lukke nogen ind, jeg havde også meget problemer med at stole på nogen, det kunne Casper også godt mærke i starten, da jeg startede. Jeg snakkede ikke så meget med nogen og var meget for mig selv. Så for mig, der har det været rigtig vigtigt, at kunne turde og snakke med folk og acceptere, at jeg er den jeg er, og hvis folk ikke kan lide det, så er det bare...

Sylvias beskriver, at hun havde svært ved at lukke nogen ind, hvilket kan hænge sammen med en følelse af ensomhed samt utryghed. Samtidig kan det også være et tegn på, at hun har oplevet en ophobning af risikofaktorer, der har ført til, at hun blev indelukket og isoleret (Jørgensen, 2002, s. 100). Udsagnet kan samtidig være et udtryk for, at Sylvia gennem forløbet i Råt&Godt har tillært kompetencer til at indgå i et fællesskab med andre. Allerede fra starten har Casper været opmærksom på, at Sylvia holdte sig for sig og havde svært ved at indgå i sociale relationer. Herudfra kan det udledes at Caspers opmærksomhed på Sylvias indelukkethed kan have ført til at de har fået skabt en tæt relation, hvor Sylvia har tillært sociale kompetencer til at indgå i et praksisfællesskab. Herunder er det helt centralt, at hun har oplevet en stigende deltagelse i praksisfællesskabet, hvilket kan være et udtryk for, at hun har øget sin personlige evne til deltagelse (Lave & Wenger, 2003, s. 231). Det kan endvidere være et billede på at alle i Råt&Godt oplever en opnåelse viden, indsigt og mening ved at indgå i sociale relationer med hinanden. Det er altså af afgørende betydning for de unge, at deltage aktivt i praksisfællesskabet i Råt&Godt for at opnå situeret læring (Lave & Wenger, 2003, s. 37). Det er gennem Interaktionen med de andre i værkstedet, at der sker en udvikling. Det kan derfor ses som, at interaktionen i Råt&Godt er medvirkende til, at Sylvia kan skabe en ny og mere hensigtsmæssig erkendelse af sig selv. På den måde lærer Sylvia at mestre sine problemstillinger og acceptere sig selv, som hun er. Under interviewet nævner Sylvia, at hun under sin tid i Råt&Godt har fået interesse for at komme i praktik i IKEA og muligvis få en

fremtidig karriere der. Sylvias deltagelse i praksisfællesskabet i Råt&Godt kan derfor have givet hende mod på at påbegynde en uddannelse, hvor hun ser en mere lys fremtid. På denne måde kan Sylvias identitetsopfattelse forstås som en forhandlet oplevelse, der har ændret sig i en mere positiv retning under hendes tid i Råt&Godt (Wenger, 2004, s. 174). Denne form for socialt arbejde kan anskues ud fra empowerment tanke tankegangen, hvor der er centralt, at borgeren lærer at håndtere egne problemstillinger, samt at tage styringen over eget liv (Nissen, Pringle & Uggerhøj, 2009, s. 13). Hendes deltagelse i praksisfællesskabet bliver derfor en platform for hendes deltagelse i andre praksisfællesskaber.

Livsmestring

Valdemar har tidligere følt sig som mindreværd og haft en følelse af at han ikke kunne finde ud af noget, hvilket fremgår af afsnittet, En klods om benet. Valdemar beskriver under interviewet hvordan hans selvforståelse sidenhen har ændret sig:

Katrine: Hvordan oplever du at troen på dine egne evner har udviklet sig siden at du er startet?

Valdemar: Jo, jeg er blevet bevidst om at jeg kan meget mere end jeg gik og troede før. Både hænder og hoveder er skruet bedre på end jeg selv troede. Jeg får en masse erfaring og får lært en masse nye færdigheder.

Valdemars beskrivelse af, at han har erfaret at han evner mere end han troede kan hænge sammen med en øget livsmestring, hvor han har opnået en tro på at både hænder og hoved er skruet bedre på end han troede. Det kan samtidig være et udtryk for, at der i Råt&Godt eksisterer et brugerperspektiv, hvor der i arbejdet tages udgangspunkt i den enkelte unges egne ønsker. Valdemars oplevelse kan relateres til brugerperspektivet, empowerment, da citatet kan være et udtryk for at han har taget styringen over sin egen situation. Det betyder, at Råt&Godt har formået at skabe en ligeværdig og konstruktiv ramme for det sociale arbejde i Råt&Godt (Nissen, Pringle & Uggerhøj, 2009, s. 13). Empowerment tilgangen kan endvidere være betydende for, at den unge har en meningsfuld oplevelse af læring i arbejdet, hvilket tydeliggøres i nedenstående vignette:

Valdemar kommer gående gennem værkstedet med et stykke træ over skulderen. Han går med rank ryg og fløjter hele vejen igennem den store hal, der ellers ligger stille hen. Valdemar stråler som en sol, mens han går fløjtende forbi os. Det er tydeligt, lige i dette moment, at Valdemar forbinder arbejdet med en glæde og tilfredsstillelse, som sjældent er set lignende. Han virker til at se arbejdet i Råt&Godt som et "rigtigt" arbejde og går meget professionelt til sine arbejdsopgaver.

Valdemars tilgang til arbejdet i Råt&Godt kan være et udtryk for, at han oplever Råt&Godt som et sted, der giver ham en følelse af overskud og livsmestring. Det kan betyde at Valdemar har brudt sine negative mønstre, og dermed har konstrueret mere positive tanker om sine egne evner. Dette kan have medført en større oplevelse af resiliens, hvor Valdemar har tillært livsmestring, som både påvirker ham socialt og i forhold til sit arbejde (Sørensen, 2012, s. 38). Valdemars engagement i arbejdet, kan hænge sammen med, at han har konstrueret sin selvforståelse ud fra, at han er en del af et arbejdsfællesskab. Det at være en del af et arbejdsfællesskab kan ses som afgørende for Valdemars oplevelse af, at se det som et "rigtigt" arbejde. Valdemars udsagn og vignetten giver et indtryk af, at Valdemar har udviklet sig fra at have en identitetsopfattelse, der var præget af lavt selvværd, til at have en arbejdsidentitet. Denne arbejdsidentitet kan ses som afgørende for Valdemars oplevelse af at tillægge sig selv værdi samt for at opnå livsmestring. Det ses ved, at Valdemar i høj grad fastsætter sin identitet ud fra sit medlemskab i praksisfællesskabet (Wenger, 2004, s. 174 & 184).

Caspers rolle som socialarbejder

Under Caspers arbejde med de unge har han en rolle som mentor og anskues som en tæt omsorgsperson for de unge:

Casper: Og derudover har jeg en telefon, så de unge også kan ringe eller skrive til mig, når jeg ikke er hernede. Efter kl. 14 eller 15 når de har fri, så er der også nogle gange nogen, der skriver eller ringer til mig, hvis de har behov for det. Det gør de nogle gange om aftenen og en sjælden gang i mellem om natten. Jeg må tage den hvis jeg har mulighed for det, men ellers ikke. Og det

tager jeg mig også tit tid til, så det er ligesom for at vise dem, at vi godt vil dem.

Under interviewene nævner de udsatte unge, at de har et særligt forhold til Casper, da de deler svære personlige oplevelser og problemstillinger med ham. Det bliver endvidere tydeligt i ovenstående citat, hvor Casper fortæller at de unge nogle gange ringer til ham om natten. Denne relation kan ikke sammenlignes et normalt socialarbejder job, da de færreste tager arbejdstelefonen med hjem, og står til rådighed i døgnets 24 timer. Hans rolle som socialarbejder kommer derfor nærmest, ved at blive defineret som mentor for de udsatte unge. Forholdet mellem Casper og de unge kan karakteriseres ved, at Casper står til rådighed og vil gøre alt, hvad der står i hans magt for at understøtte de udsatte unges udvikling. Casper har dermed et fokus på frigørende socialt arbejde, hvor han agerer som mentor for de unge ved at hjælpe og støtte dem i retning af en positiv udvikling. I forhold til dette er det interessant at sætte fokus på de ansattes relation til de unge. Under interviewene bliver det tydeligt, at ingen af de tre unge har en tæt social relation til de ansatte, da ingen af dem nævner de ansatte, når det sociale omtales. Dette ser vi som et udtryk for, at de ansatte mangler indsigt i de udsatte unges problemstillinger, samt viden om, hvordan de bedst muligt kan hjælpe de unge. Det betyder, at de ansatte hovedsagligt har en mesterlærerrolle i forhold til de håndværksmæssige opgaver fremfor af de sociale opgaver. Endvidere kan det også være et udtryk for, at Casper har svært ved at give ansvar fra sig og tildele de ansatte en rolle som mentorer for de unge. Det kan muligvis hænge sammen med at det vil kræve et stort stykke arbejde at tildele de ansatte en rolle som mentor, da de mangler erfaring og viden på området.

[Råt&Godt en social øvebane](#)

Den læring de unge får i Råt&Godt kan de tage med sig videre i deres fremtidige studie- og arbejdsliv, hvor de kan drage nytte af erfaringen fra praksisfællesskaberne i Råt&Godt. Den sociale læring kan ses som central for de unge, da mange af dem måske ikke har mange erfaringer fra tidligere jobs. Det er derfor afgørende, at de her kan tillære sig kompetencer og øve sig i at være en del af et arbejdsfællesskab og et

socialt fællesskab. Vigtigheden af, at de unge øver sig i sociale interaktioner understreges af Buster under interviewet:

Buster: Ja også bare det der med at give hånd når de kommer ikke og lige sådan når de går, det synes jeg er en meget god idé. For når du kommer ud til en arbejdsgiver eller skal ud og søge arbejde, så giver man jo hånd.

Det kan forstås som, at Buster ser Råt&Godt som en "social øvebane", hvor de udsatte unge har muligheden for at lære, hvordan det forventes, at de agerer på en arbejdsplads. Det kan derfor ses som, at de unges identitet konstrueres ud fra den læring, som de opnår i Råt&Godt. Samtidig med at de unges identitet også skabes ud fra, at de er på vej til at blive klar til uddannelse og arbejde. Ud fra Busters udsagn tager han ansvar for, at de unge opnår social læring, ved eksempelvis at give hånd da det er noget, som han tillægger værdi, og anskuer som vigtigt. Det kan derfor ses som, at Buster skaber et rum for, at de unge kan opnå legitim perifer deltagelse og social læring ved at være en del af en arbejdsplads. Den måde Buster skaber rum for legitim perifer deltagelse opstår ved det, at han giver hånd, da det kan være med til at lære de unge vigtigheden af at give hånd, til en kommende arbejdsgiver. Social læring bliver på den måde et integrerende element i forhold til, at være en del af praksisfællesskabet i Råt&Godt. Vi ser det derfor som afgørende, at Råt&Godt skaber et miljø, hvor de unge får rum til at udvikle ny og mere hensigtsmæssig adfærd.

Delkonklusion

I denne del af analysen har vi valgt at lægge fokus på hvordan de unge opnår udvikling under forløbet i Råt&Godt og hvordan rummet for den sociale læringen skabes. Det kan konkluderes, at der foregår situeret læring i forhold til sociale forhold, hvor de unge gennem en empowerment tilgang opnår livsmestring.

Caspers rolle som socialarbejder er præget af en ydmyg tilgang til forståelsen af de unges problemer, hvor han i højere grad fokuserer på at forstå de unge og i mindre grad på at sanktionere dem. Det kan dermed konkluderes, at der bliver konstrueret mulighed for læring for de unge, i forhold til medfølelse og at de unge lære at bekymre sig om hinanden i fællesskabet, hvilket giver de unge en oplevelse af at de

ikke står alene med deres problemer. Caspers engagement i de unge rækker derfor udover arbejdstiden i Råt&Godt, da de unge altid kan ringe til ham, hvis de har behov for hjælp til noget, hvorfor det kan konkluderes at hans rolle som socialarbejder karakteres ved at være mentor for de unge. Det kan samtidig konkluderes, at de ansatte i Råt&Godt indtager en anden rolle end Casper, da de ikke har en nær så tæt relation til de unge. De unge ligger ikke vægt på de ansatte som nogle de søger hjælp hos i forhold til personlige og sociale problemstillinger, det kan dermed konkluderes, at de ansatte ikke agerer mesterlære i forhold til den sociale læring. Caspers stærke engagement i de unge og deres velbefindende kan gøre det svært for ham, at give de ansatte ansvar i forhold til social læring for de unge. Det kan i denne forbindelse konkluderes, at de ansatte ikke bliver givet mere ansvar da de mangler viden og erfaring i forhold til arbejdet med udsatte unge. Det kan derfor konkluderes, at Casper har en mere central rolle som socialarbejder for de unge. Praksisfællesskabet er desuden præget af en hjælpsomhed mellem de unge, hvilket opfattes som en naturlig del af hverdagen i værkstedet. De unge er under deres tid i Råt&Godt blevet mere åbne overfor andre mennesker og har opnået en større tro på sig selv. Det kan dermed konkluderes, at de unge personligt profiterer af det sociale arbejde, som udføres i Råt&Godt. Den sociale læring som beskrives ovenfor kan forklares ud fra begreberne livsmestring og empowerment tankegangen, hvorfor det kan konkluderes, at der er tale om frigørende socialt arbejde.

Konklusion

Med udgangspunkt i nedenstående problemformulering, har vi udarbejdet følgende konklusion: *Hvordan oplever socialt udsatte unge at være en del af en socialøkonomisk virksomhed, som Råt&Godt?*

Vi kan konkludere at Råt&Godt har et todelt formål, hvilket er det sociale formål igennem arbejdet med udsatte unge samt det økonomiske formål, som delvist er at sælge aktiveringsforløb til kommunen samt at sælge produkter til virksomheder og privatpersoner. Vi er derfor kommet frem til, at Råt&Godt er en innovativ virksomhed, som må tænke anderledes end traditionelle organisationer for at skabe et brand, der tiltrækker de forskellige målgrupper. I forhold til de udsatte unge kan vi konkludere, at Råt&Godt har skabt et brand, som unge efterspørger at blive en del af. Vi har gennem undersøgelsen fundet, at den strukturelle opbygning i Råt&Godt er præget af fleksibilitet, hvor den enkelte ung har medbestemmelse i forhold til, hvilke arbejdsopgaver vedkommende varetager. Dette sætter de unge stor pris på og oplever det som bidragende til en øget arbejdsglæde. Endvidere kan vi konkludere, at de unge tildeles ansvar for projekter i takt med, at de opnår erfaring i virksomheden. Når de unge tildeles et vist ansvar for udførelsen af et projekt så kan vi konkludere, at der er skabt en tillidsfuld relation mellem den unge og lederen. I virksomheden er der en særlig jargon mellem de unge, de ansatte og lederen, som er præget af det fælles sprog, humor. Humor skaber fundamentet for en ligeværdig interaktion, hvilket fører til, at der ikke eksisterer noget tydeligt autoritetshierarki mellem lederen og de unge. Dermed er vi kommet frem til, at kommunikationen i høj grad er præget af at være horisontal, hvilket muliggøres ved, at Råt&Godt er en virksomhed, hvor alle er samlet på et sted og har kontakt til hinanden i det daglige arbejde. Vi kan konkludere af de udsatte unge både integreres i sociale og håndværksmæssige praksisfællesskaber, hvilket sker gennem interaktion. I det håndværksmæssige praksisfællesskab integreres de unge ved at lære, at prøve sig frem, komme med deres ideer til udførelsen af arbejdsopgaver. Vi kan herved konkludere at den enkeltes engagement i sine arbejdsopgaver er central for at blive integreret i det håndværksmæssige praksisfællesskab. Vi er kommet frem til, at det

særligt er under interaktionen mellem Casper og de unge, at der skabes mulighed for læring af sociale færdigheder. Casper indtager derfor en rolle som mesterlære i de unges liv, hvor hans store engagement i arbejdet har betydning for at de unge oplever at han gerne vil dem og at han er en stor støtte for dem. Casper lærer derfor ikke kun de unge om håndværk, men også om sociale færdigheder, såsom hygiejne. Vi kan konkludere, at god hygiejne er første skridt i retningen af at blive integreret i det sociale praksisfællesskab, da Casper har opstillet dette som en normativ definition for, hvornår de unge er integreret i det sociale praksisfællesskab. Ved at de unge opnår deltagelse i praksisfællesskaberne skabes der rum for social samt håndværksmæssig læring. Ud fra analysen kan vi konkludere, at der er skabt et særligt fællesskab i Råt&Godt, hvilket blandt andet kommer til udtryk ved, at de unge, de ansatte og lederen hver dag hilser på hinanden med en særlig form for kram eller fast håndtryk. Dette kan vi konkludere er med til at skabe en positiv stemning i virksomheden og give de unge en oplevelse af at være en del af en tryk relation.

Desuden er vi kommet frem til, at de udsatte unge har en oplevelse af, at de aldrig står alene med et problem. Det hænger sammen med, at de udsatte unge har en intern forståelse for hinanden, hvor de støtter i hinanden gennem en social læringsproces og herigennem bliver bevidste om, at de ikke er de eneste, der har problemer. Ud fra analysen kan det konkluderes, at de interviewede unge ikke tildeler de ansatte en rolle i forhold til læring af sociale kompetencer. Det kan hænge sammen med, at vi mener, at de ansatte mangler indsigt i de unges problemstillinger. Derimod kan vi konkludere at de ansatte anskues som mesterlære i forhold til håndværksmæssig læring.

Det konkluderes at der skabes en mulighed for deltagelse for de nyankomne ved at de unge ved start i forløbet, får arbejdstøj med logo og at de skal fremstille deres egen trækasse. Arbejdstøjet og trækassen er afgørende for den unges mulighed for deltagelse i praksisfællesskabet og dermed for den unges læring. Interaktionen i praksisfællesskaberne afspejler ligeværdighed og en anerkendende tilgang, hvor den enkelte unges idéer inddrages i arbejdet. Det sociale arbejde i Råt&Godt bygger på et brugerperspektiv, hvor tankegangen om empowerment og livsmestring er helt central. Vi er kommet frem til at de unge oplever en positiv

gevinst ved dette, de unge beskriver det blandt andet ved at have fået en større tro på sig selv og give dem en mulighed for udvikling. Det kan derfor konkluderes at det sociale arbejde virker frigørende for de unge, hvor de oplever at de bedre kan tage styringen over deres eget liv. Det kan dermed konkluderes, at de unge oplever en positiv udvikling, ved at være en del af Råt&Godt, hvor den tætte relation til Casper er afgørende. Derudover er det håndværksmæssige praksisfællesskab afgørende for at de unge oplever en faglig læring som er med til at give dem mod på og tro på at de starte på en uddannelse efter forløb i Råt&Godt.

Diskussion

I afsnittet vil vi diskutere specialets resultater i forhold ekstern validitet. Vi vil anvende tidligere inddragede undersøgelser fra problemfeltet, samt et kapitel i bogen *Socialt arbejde i en foranderlig verden* til at diskutere validiteten af vores resultater. I den forbindelse er det relevant at inddrage projektet, *Lokalt partnerskab - Produktionsskoler, virksomheder og civilsamfund*, da resultaterne i høj grad stemmer overens med vores resultater i specialet. I denne og vores undersøgelse konkluderes vigtigheden af at være en del af et produktivt og legitimeret fællesskab samt vigtigheden af at have nogle at spejle sig i (Mørck et. al., 2016, s. 119).

Det kan herudfra diskuteres om resultaterne kan siges at gå på tværs af andre virksomheder eller skoler. I den forbindelse kan det diskuteres om unge fra en produktionsskole og unge i en socialøkonomisk virksomhed kan sammenlignes, det mener vi godt, at de kan, da resultaterne ikke omhandler den organisatoriske kontekst, men de unges ønsker og behov. Herunder kan disse unge sammenlignes, da begge målgrupper er, unge uden for uddannelse på offentlig forsørgelse. Vi kan derfor udlede, at ovenstående konklusioner skaber grundlag for ekstern validitet, hvor vi ser, at resultaterne i specialet kan anvendes i andre lignende virksomheder, der har den samme målgruppe som Råt&Godt.

I undersøgelsen, *Socialøkonomiske virksomheder i Danmark - Når udsatte bliver ansatte*, fremgår det, at en leder af en socialøkonomisk virksomhed udviser social forståelse, men samtidig evner at fokusere på erhvervsdelen af virksomheden (Thuesen Et.al., 2013, s. 175-176). Det er herunder interessant, at diskutere om alle

mennesker ikke har behov for at indgå i gode relationer for at opnå udvikling? Her kan det diskuteres om det er en floskel, at have brug for en god relation, da det vel er noget vi alle har behov for. Men måske er det netop i arbejdet med udsatte, at der eksisterer et særligt stort behov for at skabe en god relation mellem socialarbejder og borger. Casper nævner under interviewet, at de udsatte unge nok gange har oplevet, at der ikke var nogen der ville dem. Vi ser dermed, at det ikke kun er i Råt&Godt at den gode relation er af stor vigtighed, men at det går på tværs af lignende virksomheder.

Eide og Eide, professorer ved Universitetet i Sørøst-Norge, lægger i deres bog *Kommunikation i praksis*, vægt på, at det er vanskeligere som socialarbejder at skabe en tæt relation til den enkelte, når vedkommende indgår i en gruppe (Eide & Eide, 2009, s. 126). Dette står i skarp kontrast til vores undersøgelse, da vi netop har fundet at gruppen er fundamentet for skabelsen af den gode relation mellem lederen og de unge. Det kan derfor diskuteres, om dele af vores undersøgelse er særegen for konteksten i Råt&Godt. Herudfra kan vi udlede, at der i Råt&Godt er et særligt bånd mellem de unge og lederen, hvilket vi formoder ikke er tilfældet i mange andre aktiveringstilbud. Det betyder, at nogle dele af specialets resultater vil være svære at generalisere i forhold til andre aktiveringstilbud. Samtidig peger Margit Harder, professor ved Aalborg Universitet, på vigtigheden af, at arbejde med grupper af udsatte i det sociale arbejde. Det har betydning for mennesker at være en del af et fællesskab, da forpligtelsen overfor andre får individer til at yde en større indsats. Derved bliver gruppens indsats større end summen af den enkeltes indsats, hvilket også er tilfældet i Råt&Godt, hvor interaktionen er afgørende for de unges udvikling. Harder argumenterer for, at gruppearbejde kun bruges i beskedent omfang i det sociale arbejde, hvilket vi anskuer som paradoksalt, når det har stor virkning i forhold til arbejdet med udsatte (Harder, 2015, s. 90). Vi opfatter derfor gruppearbejde som mere givende end, den traditionelle socialarbejder og borger relation (Harder, 2015, s. 93). Det kan derfor diskuteres om gruppearbejdet er en forudsætning for at den udsatte ung gennemgår en udvikling, hvor den enkelte oplever en øget magt over eget liv. På denne side kan de unges udvikling hænge sammen med, at de indgår i en tæt relation med andre ligesindede samt en mesterlære. På den anden side kan de unges udvikling hænge sammen med at de er

en del af et produktivt og samfundsmæssigt legitimeret fællesskab, hvilket også nævnes som vigtigt i undersøgelsen, *Lokalt partnerskab - Produktionsskoler, virksomheder og civilsamfund*. Samtidig kan det diskuteres om det er begge elementer som er konstituerende for den unges udvikling, hvilket vi netop argumenterer for i specialets analyse.

Med den viden vi har nu kan det fastsættes, at casen har karakter af at være generel, hvor specialets resultater i nogen grad kan generaliseres ud til andre lignende virksomheder. Muligheden for at generalisere er blandt andet skabt ud fra vores problemformulering, som ligger op til, at resultaterne i undersøgelsen kan generaliseres til lignende områder. Specialets arbejdsområde skaber derfor forudsætninger for, at generalisering kan finde sted. Samtidig betyder specialets fokus på interaktioner at det sociale arbejde i Råt&Godt har karakter af at være unikt, hvorfor vi kun i nogen grad kan tale om ekstern validitet.

Litteraturliste

Bøger

Andersen Hald, S. & Jensen, B. & Nielsen Wullum, B. Skaksen Rose, J. (2017). *Hvad ved vi om udsatte unge - Historik, omfang og årsager*. Rockwool Fondens Forskningsenhed. Gyldendal.

Andersen, I. (2008). *Den skinbarlige virkelighed - vidensproduktion inden for samfundsvidenskaberne*. Forlaget Samfundslitteratur. 4. udgave.

Antoft R. & Salomonsen H. H. (2012). *Det kvalitative casestudium. Introduktion til en forskningsstrategi*: Red: Antoft R., Jacobsen M. H., Jørgensen A. & Kristiansen S. / *Håndværk og Horisonter - Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Syddansk Universitetsforlag 1. udgave 2. oplag.

Blumer H. (1998). *Symbolic Interactionism - Perspective and method*. University of California Press.

Bo, I. G. (2008). *At tænke socialpsykologisk*. Akademisk Forlag.

Bømler, T. 2011. *Fra socialstat til kontrolstat - om forandringerne i det sociale arbejdes praksis*. Hans Reitzels Forlag. København.

Dalager, S., Hansen Kenneth, F., Hegland Jacob, T., Hohnen, P., Jensen Juul, U., Juul, S., ... Svendsen, G. (2009). *Udsat for forståelse – antologi for socialt udsatte*. Rådet for socialt udsatte.

Eide, T. & Eide, H. *Kommunikation i praksis - Relationer, samspil og etik i socialfagligt arbejde*. Klim. 1. udgave 2. oplag.

Frøyland, K. (2016) Ordinært arbejde som middel til samfundsinklusjon af unge udenfor. I: Wulf-Andersen, T, Follesø, R. og Olsen, T. *Unge, udenforskab og social forandring – nordiske perspektiver*. Frydenlund academic.

Fæster M. (2010). Socialt entreprenørskab i spændingsfeltet mellem det sociale og økonomi. I: Andersen, L., Hulgård L. & Bager T. (Red.), *Socialt entreprenørskab* (s. 43-51). Odense. Syddansk Universitetsforlag.

Görlich, A. og Katznelson, N. (2015) Unge uden uddannelse – Hvem er de og hvordan oplever de kravet om uddannelse. I: Sørensen, U. N. & Pless M. *Brydninger i ungdomslivet*. Aalborg Universitetsforlag.

Harder, M. 2015. Socialt arbejde med grupper og netværk, I: Harder, M. & Nissen A. M. *Socialt arbejde i en foranderlig verden*. Akademisk Forlag.

Hulgård, L. (2007). *Sociale entreprenører - en kritisk indføring*. Hans Reitzels Forlag. København.

Hutchinson Strand, G. & Oltedal, S. *Modeller i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag. København.

Jacobsen, I. D & Thorsvik, J. (2008). *Hvordan organisationer fungerer – Indføring i organisation og ledelse*. 2. udgave. 1. oplag. Hans Reitzels Forlag.

Järvinen, M & Mik-Meyer, N. (2005). Observationer i en interaktionistisk begrebsramme. Red: Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. *I Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*. Hans Reitzels Forlag.

Järvinen, M. (2005). Interview i en interaktionistisk begrebsramme. Red: Järvinen M. & Mik-Meyer N. *I Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*. Hans Reitzels Forlag.

Jørgensen A. (2014). Chicago-sociologi – Hverdagslivets modernisering: Red: Jacobsen M. H., & Kristiansen S. *I. Hverdagslivet – Sociologier om det upåagtede*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag 2. udgave 1. oplag.

Knudsen, C. & Vikkelsø, S. (2014). Contingencyteori, I: Vikkelsø, S. & Kjær, P. *Klassisk og moderne organisationsteori*. Hans Reitzels Forlag.

Kristiansen S. & Krogstrup, H. K. (1999). *Deltagende Observation - Introduktion til en forskningsmetode*. Hans Reitzels Forlag 1. udgave 5. oplag.

Krogstrup, K. H. (2006). *Evalueringsmodeller*. Hans Reitzels Forlag. 2. udgave 5. oplag.

Kvale S. & Brinkmann S. (2009). *Interview - Introduktion til et håndværk*. Hans Reitzels Forlag 2. udgave 6. oplag.

Larsen Holt, H. (2014). Human Resource Management, I: Vikkelsø, S & Kjær, P. *Klassisk og moderne organisationsteori*. Hans Reitzels Forlag.

Lave, J. & Wenger, E. (2003). *Situeret læring - og andre tekster*. Hans Reitzels Forlag. København.

Levin I. & Trost J. (2014). Symbolsk interaktionisme – Hverdagslivets samhandling: Red: Jacobsen M. H., & Kristiansen S. *I. Hverdagslivet – Sociologier om det upåagtede*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag 2. udgave 1. oplag.

Miles, B. M. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An Expanded Sourcebook*. Sage publications. 2. udgave 1. oplag.

Nissen, A. M., Pringle, K. & Uggerhøj, L. Bogens introduktion. (2009): Red: Nissen, A. M., Pringle, K. & Uggerhøj *Magt og forandring i socialt arbejde*. Akademisk Forlag. København. 1. udgave 2. oplag.

Riis, O. (2012). *Samfundsvidenskab i praksis – Introduktion til anvendt metode*. Hans Reitzels Forlag.

Skytte, M. (2013) Socialt arbejde. I: Guldager, J. & Skytte, M (red) og bidragyderne. *Socialt arbejde - teorier og perspektiver*. Akademisk Forlag. København.

Spradley P. J. (1980). *Participant Observation*. Library of Congress Cataloging in Publication Data.

Sørensen, B. J. (2012). *Støt mestring – bryd mønstre*. Dafola. 2. udgave 3. oplag.

Villadsen, K. (2004). *Det sociale arbejdes genealogi – Om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker*. Hans Reitzels Forlag.

Wenger, E. (2004) *Praksisfællesskaber. Læring, mening og identitet*. Hans Reitzels Forlag. København.

Warming, H. (2005). Erkendelse gennem oplevelse: Når indlevelse ikke er mulig. I: Järvinen, M & Mik-Meyer, N. *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*. Hans Reitzels Forlag.

Yin, K. R. (2003). *Applications of case study research*. Second Edition. Sage publications, Inc. United States of America.

Rapporter

Bach Saaby, S. 2011. *Socialøkonomisk beskæftigelse - Innovativt svar på langtidsledighed eller skalkeskjul for kommunen?* Kandidatuddannelsen i Sociologi. Aalborg Universitet.

Boye, S. & Olsen Wittendorff, S. 2015. *En beskæftigelsesindsats, der kan gøre en forskel?* Kandidatuddannelsen i Socialt arbejde. Aalborg Universitet.

En vidensopsamling om effekten af beskæftigelsesindsatser rettet mod udsatte unge.
Det Nationale Analyse- og Forskningsinstitut for Kommuner og Regioner. København.

Hyggen, Christer. (2015). *Unge udenfor uddanning og arbejde i Norden - Udfordringer, innsatser og anbefalinger.* Nordisk Ministerråd.

Jensen Højmark, U. & Jensen Pilegaard, T. (2005). *Unge uden uddannelse – Hvem er de, og hvad kan der gøres for at få dem i gang?* Socialforskningsinstituttet. København.

Jensen Pilegaard, T & Andersen Lindegaard, H. (2012). *Virker aktivering for udsatte unge?*

Jensen, B. K. (2016). *Hvem er de udsatte, og hvordan hjælper vi dem?* I: På Kanten – udsatte i Danmark, Det nationale forskningscenter for velfærd.

Johansen, L., Skovgaard, A. & Hyllegaard, M. (2010). *Velfærdens iværksættere - En dansk strategi for dansk iværksætter.* Mandag morgen.

Jørgensen, T. (2016). *Der er mange veje til og fra samfundets bund,* I: På Kanten – udsatte i Danmark, Det nationale forskningscenter for velfærd.

Katznelson, N., Jørgensen, H. E. D., & Sørensen, N. U. (2015). *Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? Om hverdagsliv, ungdomskultur og indsatser der gør en positiv forskel.* (1 udg.) Aalborg Universitetsforlag. Ungdomsliv, Nr. 1

Lundgaard Andersen, L., & Hulgård, L. (red.) (2008). *CSE Årsrapport 2008: Socialt Entreprenørskab- et aktuelt signalement.* Roskilde: Roskilde Universitet.

Regeringen. (2017). *Tro på dig selv – det gør vi. Reform af det forberedende tilbud.*

Pihl Dalskov, M. & Jensen Lund, T. *Unge på kanten, 186.000 unge er hverken i job eller i uddannelse.* Arbejderbevægelsens erhvervsråd. 2016

Seidelin Aastrup, C. & Nielsen Pose, M. K. (2017). *Hvilke institutioner og skoler løfter de udsatte unge bedst? – En analyse af AVU-, FVU-, produktionsskole- og ungdomsskoleforløb*. DEA.

SFI Campbell. (2011). *På jagt efter det hele - En guide til systematisk litteratursøgning*. SFI Campbell.

Thuesen, F., Bach, B. H., Albæk, K., Jensen, S., Hansen, N. L., & Weibel, K. (2013). *Socialøkonomiske Virksomheder i Danmark - når udsatte bliver ansatte*. København K. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Udvalget for socialøkonomiske virksomheder (2014). *Anbefalingsrapport fra udvalget for socialøkonomiske virksomheder*.

Tidsskriftartikler

Ebsen Cloyd, F., Nicolaisen, A., Johansen, M. & Uggerhøj, L. (red). (2012) *Uden for nummer*, vol. (25), s. 3.

Egga Jørgensen, R. & Mørch Sievers, M. (2015). Mellem arbejde og 'off-day' - tvetydighedens muligheder i sociale virksomheder. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, vol. 17, side 48-51.

Garrow, E. E., & Hasenfeld, Y. (2014). Social Enterprises as an Embodiment of a Neoliberal Welfare Logic. *American Behavioral Scientist* (58), s. 1475-1493.

Jørgensen Schultz, P. (2002). Risikobørn i Danmark. *Social Kritik*, vol. 84, s. 98-110.

Petersen, B. (2012). Socialøkonomiske virksomheder på beskæftigelsesområdet. *Uden for nummer*, vol. (25), side 6-7.

Online dokumenter og websider

Beskæftigelsesministeriet. Hvad betyder reformen for dig, der er under 30 år og ikke har en uddannelse?. u.å, Lokaliseret d. 12.02.2018, på: <http://bm.dk/da/Beskaeftigelsesomraadet/Flere%20i%20arbejde/Kontanthjaelpsref>

<orm/Overblik%20over%20kontanthjaelpsreglerne/Hvad%20betyder%20reformen%20for%20dig%20der%20er%20under%2030%20aar%20og%20ikke%20har%20en%20uddannelse.aspx>

Olesen, H. (2017). *Over 12.000 unge mangler en praktikplads*. Fagbladet 3F, Lokaliseret d. 31.01.2018 på:

<https://fagbladet3f.dk/artikel/over-12000-unge-mangler-en-praktikplads>

Espersen, H. H. (2016). *Nordisk samarbejde udvikler modeller for samskabelse*. KORA.

Lokaliseret d. 28.2.2018, på:

<https://www.kora.dk/aktuelt/undersogelser-i-gang/projekt/i13639/Nordisk-samarbejde-udvikler-modeller-for-samskabelse>

Regeringen, Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Alternativet & Enhedslisten. *Aftale om bedre veje til uddannelse og job*. 2017, lokaliseret d. 5.2.2018, på:

<https://uvm.dk/reform-af-de-forberedende-tilbud/aftalens-maalsaetninger>

Råt&Godt. *Om os*. 2017. Lokaliteret d. 5.3.2018 på:

<http://www.raatoggodt.dk/index.php/info/omos>

Undervisningsministeriet. *Adgangskrav*. 2017, Lokaliseret d. 31.01.2018 på:

<https://uvm.dk/erhvervsuddannelser/adgang-og-optagelse/adgangskrav>

Undervisningsministeriet. *Aftalens målsætninger*. 2017, lokaliseret d. 5.2.2018, på:

<https://uvm.dk/reform-af-de-forberedende-tilbud/aftalens-maalsaetninger>

Lovgivning

Lov om aktiv beskæftigelsesindsats, § 4b

Lov om aktiv socialpolitik, § 23

Lov om erhvervsuddannelse